

14.304.19025

เรื่อง

๒ ๙.๑. 17

๑.๑. 19๑๗

ตามเชื้อเพื่อ
ตั้ง - เนื้อหาบุญ
ยาแก้อัน < ขนานเล็ก >

และ

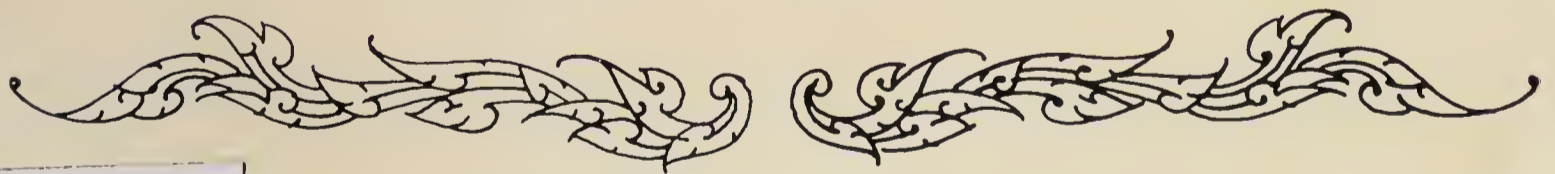
วิทยุพระธรรมเทศนา

โดย

พระธรรมปัญญาบดี

กรรมการมหาเถรสมาคม

วัดสามพระยา

294.308
พ334คป
ฉ. 2

อนุสรณ์ในงานฌาปนกิจศพ

คุณพ่อเฟน วัฒนกุล

ณ ฌาปนสถาน กรมตำรวจ วัดศรีวัดเทพ

กรุงเทพมหานคร

วันอาทิตย์ที่ ๓ มีนาคม ๒๕๓๗

เรื่อง

ตามเชื้อเพื่อ
ตั้ง - เหนือหาบุญ
ยาแก้จน (ขนาบเล็ก)

และ

วิทยุพระธรรมเทศนา

โดย

พระธรรมปัญญาบดี

กรรมการมหาเถรสมาคม

วัดสาทรพระยา

อนุสรณ์ในงานฌาปนกิจศพ

คุณพ่อเฟน วัฒนกุล

ณ ฌาปนสถาน กรมตำรวจ วัดศรีวัดท่าพระ

กรุงเทพมหานคร

วันอาทิตย์ที่ ๓ มีนาคม ๒๕๓๗

เลขที่

294.308

...

H 331 JV

ว. 2

เลขทะเบียน

021021

8630

คำนำ

อาจารย์ไพโรจน์ วัฒนกุล ได้แจ้งแก่ข้าพเจ้าว่าจะประกอบพิธีปลงศพคุณพ่อในเดือนมีนาคม ๒๕๑๗ ในการนี้ มีความประสงค์จะขอเรื่องที่ข้าพเจ้าเรียบเรียงไว้ ตามที่ข้าพเจ้าจะเห็นสมควร เพื่อนำไปตีพิมพ์แจกช่วยเหลือเป็นธรรมบรรณาการ แก่ท่านที่ได้กรุณาให้เกียรติมาร่วมในพิธีปลงศพคุณพ่อ และได้แถมท้ายขอคำนำของหนังสือนั้นจากข้าพเจ้าด้วย เมื่อข้าพเจ้าได้ทราบความประสงค์ของอาจารย์ไพโรจน์แล้ว ในฐานะที่ข้าพเจ้ากับอาจารย์ไพโรจน์ได้รู้จักกันมานานพอสมควร เป็นการควรอย่างยิ่งที่ข้าพเจ้าจะแสดงความเอื้อเฟื้อให้ปรากฏในคราวนี้ ซึ่งถือว่าเป็นคราวสำคัญของอาจารย์ไพโรจน์กับพี่และน้อง ข้าพเจ้าจึงเลือกเรื่องที่ข้าพเจ้าเรียบเรียงไว้หลายเรื่อง เป็นสำนวนความเรียงตามธรรมดา เป็นสำนวนเทศนาที่ข้าพเจ้าเคยแสดงในวาระต่าง ๆ ก็มี ซึ่งแต่ละเรื่องมีข้อความไม่ยาวนัก พอที่ผู้มีนิสัยไม่ค่อยชอบอ่านหนังสือ พอที่จะสนใจอ่านได้จบ อาจารย์ไพโรจน์ได้ตกลงปลงใจเลือกเอาไปจัดการตีพิมพ์รวม ๒ เรื่อง คือ (๑) เรื่องความเอื้อเฟื้อคือเนือนาบุญ และ (๒) ยาแก่น (ชานาเล็ก) ซึ่งเป็นสำนวนความเรียงตามธรรมดา

เรื่องความเอื้อเฟื้อคือเนือนาบุญ ได้มีผู้นำไปตีพิมพ์ครั้งแรกเมื่อเดือนมีนาคม พ.ศ. ๒๕๑๔ และต่อมามีผู้ขออนุญาตนำไปตีพิมพ์แจกในงานอื่นอีกบ้าง จะเป็นสองคราวหรือสามคราว ข้าพเจ้าจำไม่ได้แน่ แต่รู้สึกว่าจะแพร่หลายเหมือนเรื่องที่สอง การที่ข้าพเจ้าเรียบเรียงเรื่องความเอื้อเฟื้อคือเนือนาบุญขึ้นนั้น ก็เพราะมีความเห็นและมีความเชื่ออยู่ว่า ชุมชนชนที่รวมกันอยู่เป็นกลุ่มก้อน และสมัครสมานสามัคคีกันตั้งอยู่ตั้งต้นแต่ในระหว่างบุคคลกับบุคคล ในระหว่างครอบครัว ในระหว่างหมู่คณะ ตลอดจนขึ้นไปถึงประเทศชาติ ล้วนต้องมีความเอื้อเฟื้อเป็นเครื่องรัดรั้งไว้ มิให้แตกกระจายสลายตัว เพราะว่าในกลุ่มมนุษย์จะเว้นเสียมิได้ซึ่ง **การให้และการรับ** การให้และการรับ

เป็นตัวนำเชื่อประสานให้โลกมนุษย์ตั้งอยู่ได้โดยผาสุก การให้ หมายถึงการแสดงออกซึ่ง
ความเอื้อเฟื้อ เมื่อมีการรับ ย่อมมีการสนองตอบตามควรแก่การให้ ความเอื้อเฟื้อเป็น
คุณธรรมอันพิเศษของชุมชน เพราะความเอื้อเฟื้อก่อให้เกิดความสงเคราะห์กัน ความ
ไม่วิวาทบาดหมางกัน ความสามัคคีกัน ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน แต่ละอย่าง ๆ
ดังกล่าวมานี้ ล้วนเป็นพื้นฐานปรารถนาทั้งสิ้นของชุมชน

ส่วนเรื่องยาแก้จัน (ขนานเล็ก) ข้าพเจ้าได้ให้จัดตีพิมพ์เป็นครั้งแรกในงาน
ปลงศพพี่ชายและหลานชายของข้าพเจ้า เมื่อเดือนพฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๑๓ หนังสือเรื่องนี้
ค่อนข้างจะแพร่หลายพอสมควร เพราะหลังจากพิมพ์ครั้งแรกแล้ว ได้มีผู้ขออนุญาตนำ
ไปตีพิมพ์เพื่อแจกในงานต่าง ๆ บ่อยครั้ง ข้าพเจ้าลองคำนวณดูแล้ว ประมาณจำนวนที่
ตีพิมพ์ตกอยู่ในราว ๑๕,๐๐๐ เล่ม นับว่ามากพอสมควร ในการพิมพ์ครั้งแรกนั้น
ข้าพเจ้าได้เขียนคำนำไว้ในเรื่องยาแก้จัน (ขนานเล็ก) จึงขอถือโอกาสตัดตอนถ้อยคำบาง
ตอนในคำนำครั้งนั้นมาลงไว้ในที่นี้ ดังต่อไปนี้

“.....ตกลงใจเขียนยาแก้จัน เพราะเห็นว่า ความมีความจนเป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกับ
กับชีวิตของคนทุกคน และคนส่วนมากก็อยากมี ไม่อยากจน แต่คนจนกลับมีมากกว่าคนมี
อยากมี กลับไม่ได้มีมากกว่าไม่อยากจน กลับได้จนมากกว่า เป็นเรื่องฝืนความปรารถนา
ฝืนความต้องการของคนอยู่ เรื่องมี เรื่องจน เป็นเรื่องที่น่าคิดน่าศึกษาหาความรู้ ใน
การส่งเสริมความมี และในการกำจัดขจัดขี้ความจน ข้าพเจ้ามีความเชื่อแน่แก่ใจว่า ความ
จนนั้นแก้ได้แน่ แม้จะไม่ทั้งหมด ก็แก้ได้เป็นส่วนมากที่สุด น่าจะทดลองกันดู และ
ความจนนั้น ต้องถือว่าเป็นโรคชนิดหนึ่ง และเป็นโรคที่เยียวยารักษาได้ ข้าพเจ้าลอง
วางตำรายาแก้จันขึ้นไว้ เพื่อให้ทดลองกันดูว่าจะแก้จันได้ซังกหรือไม่ ข้าพเจ้าขอแรง
ให้ทุกคน ที่ไม่ต้องการความจน ช่วยกันใช้ยาแก้จัน เพื่อเป็นเครื่องทดลองตำรายาสักที
หากว่าจะแก้จันไม่ได้ ยานี้ก็ไม่ใช่โทษอย่างไร”

ข้าพเจ้าขอถือโอกาสกล่าวความอื่นแทรกไว้ในที่นี้สักเล็กน้อย กล่าวคือ เมื่อหนังสือเรื่องยาแก้จัน (ชานานเล็ก) แพร่หลายขยายตัวออกไป ได้มีหลายท่านที่คุ้นเคยกันทั้งที่เพิ่งจะรู้จักกัน ตั้งคำถามเอาแก่ข้าพเจ้าว่า เมื่อเขียนเรื่องยาแก้จัน (ชานานเล็ก) แล้วคงจะเขียนเรื่องยาแก้จันขนาดใหญ่ขึ้นอีก และจะเขียนเมื่อใด ข้าพเจ้าตอบไปว่า เรื่องยาแก้จันชานานใหญ่นั้น ต้องเขียนแน่นอน แต่จะเขียนเมื่อใดนั้น ยังกำหนดให้มิได้ เพราะต้องแสวงหาเลือกเพื่อนตัวยา ตัวยาแก้จันของพระพุทธเจ้ามีมากมายหลายชานาน มีทั้งตัวยาแก้จันในทางกายและยาแก้จันในทางใจ บัดนี้ข้าพเจ้าได้เลือกเอาตัวยาโน่นบ้างนี่บ้าง จากตำราของพระพุทธเจ้าเอามาประกอบเป็นตัวยาแก้จันชานานใหญ่ ซึ่งมีตัวยาอยู่ ๔ อย่าง ข้าพเจ้าผูกเป็นคำกลอนกลาย ๆ ไว้ดังนี้

(๑) ชื่อ สัตย์ สุจริต

(๒) เป็นนิตยขยัน

(๓) ประหยัดให้มัน

(๔) หนักหลังทางอบาย

คำว่า “ทางอบาย” หมายถึงอบายมุข ๔ ที่พระพุทธเจ้าตรัสสอนไว้ว่าเป็นสิ่งที่ไม่ควรประกอบ อบายมุข ๔ คือ

(๑) ความเป็นนักเลงหญิง

(๒) ความเป็นนักเลงสุรา

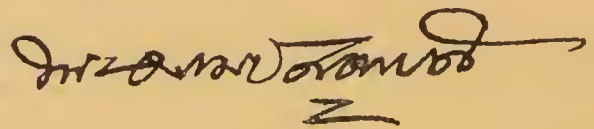
(๓) ความเป็นนักเลงเล่นการพนัน

(๔) ความคบคนชั่วเป็นมิตร

ยาแก้จันชานานใหญ่ประกอบด้วยตัวยา ๔ อย่างดังกล่าวแล้วนั้น ขณะนี้ยังไม่มีรายละเอียดในทางสรรพคุณของตัวยาก่อน

ข้าพเจ้าขอขอบใจอาจารย์ไพโรจน์ วัฒนกุล ที่ได้มีส่วนช่วยให้เรื่องทั้ง ๒ เรื่องดังกล่าวนี้ แพร่หลายกระจายไปในหมู่ชน และขออนุโมทนาสาธุการ ในการที่พวกลูก ๆ

ของโยมฝน วัฒนกุล ได้ร่วมใจกันบำเพ็ญกุศลทักษิณานุปทาน พร้อมทั้งประกอบพิธี
ปลงศพบิดาบังเกิดเกล้าของตน ๆ ด้วยแรงแห่งกตัญญูกตเวทิตาธรรม ขออำนาจกุศล
ส่วนทักษิณานุปทานครั้งนี้ จงสำเร็จเป็นวิบากราษี อำนวยทิพยสุขทิพยสมบัติแก่โยมฝน
วัฒนกุล ตามสมควรแก่คติในสัมปรายภพทุกประการ เทอญ ฯ

พระธรรมปัญญาบดี

วัดตามพระยา กรุงเทพมหานคร

๓ มีนาคม ๒๕๑๓

คำปรารภ

ในการฉานนกิจศพคุณพ้อในครั้ง^๕นี้ ข้าพเจ้าได้รับมอบหมายให้เป็นผู้รับภาระจากญาติ และน้อง ๆ ทุกอย่างตามคตินิยมนับถือกันมา ต้องมีหนังสือแจก เพื่อเป็นธรรม-วิทยาทาน และเป็นทีระลึกในงานด้วย เพื่อเป็นส่วนปฏิการะแก่ท่านที่ได้ช่วยเหลือเกื้อกูล และได้กรุณาสละเวลามาให้เกียรติในงานนี้

ธรรมตาคุณพ้อ ท่านชอบอ่านหนังสือ ข้าพเจ้าจึงได้ไปกราบเรียนพระเดช-พระคุณท่านเจ้าคุณใหญ่ คือพระธรรมบัญญัติ เจ้าอาวาสวัดสามพระยา และกรรมการมหาเถรสมาคม เพื่อขออนุญาตพิมพ์หนังสือธรรมะ ในหัวข้อเรื่องว่า “เรื่องความเอื้อเฟื้อ คือ เนื้อนาบุญ” “และยาแก่น” (ขนานเล็ก) เพราะท่านพุทธศาสนิกชนกำลังสนใจกันมาก และวิทยุพระธรรมเทศนา ที่ท่านได้แสดงไว้ด้วย

พระเดชพระคุณท่าน ได้มีจิตเมตตาอนุเคราะห์แก่ข้าพเจ้า ประดุจฉันท์บิดากับบุตร และได้แสดงความสรรเสริญยินดีต่อข้าพเจ้าที่ได้มีความกตัญญูต่อพระคุณของคุณพ้อคุณ-คุณแม่ ที่ได้มีแก่ลูก ท่านได้อนุญาตให้ตีพิมพ์ได้ตามความปรารถนา ข้าพเจ้าจึงให้ทางโรงพิมพ์ ตีพิมพ์ เรื่องละ ๒,๐๐๐ เล่ม รวมทั้งหมด ๔,๐๐๐ เล่ม ข้าพเจ้าลูก ๆ ทุกคน และพี่สาวของข้าพเจ้า รู้สึกซาบซึ้ง และขอกราบขอบพระคุณ ในเมตตาธรรมของพระเดชพระคุณท่านไว้ ณ ที่นี้เป็นอย่างสูง

จำเดิมแต่คุณพ้อได้สิ้นชีวิตมา นับตั้งแต่วันทำศพบำเพ็ญกุศล ที่วัดสุวรรณภูมิ จังหวัดสุพรรณบุรี และที่จังหวัดปทุมธานี ได้มีญาติมิตร เพื่อนบ้านใกล้เคียง ตลอดจนถึงท่านที่เคารพนับถือ มีทั้งบรรพชิตและคฤหัสถ์ ได้กรุณาเอื้อเฟื้อไปเยี่ยมเยียนและคารวะศพ นอกจากนี้ยังได้ขอโอกาสเพื่อรับเป็นเจ้าของภาพบำเพ็ญกุศลสวดพระอภิธรรม บังสุกุลเพื่ออุทิศส่วนกุศล ให้แก่ผู้วายชนม์ ด้วยอำนาจความรักใคร่เคารพนับถือ ต้องนับว่า เกิดจากกุศลผลบุญของคุณพ้อ ในอดีตและปัจจุบันเป็นเหตุให้ลูก ๆ รู้สึกตื่นตัวใจ และเกรงใจ ในความกรุณาปราณีในไมตรีจิตมิตรภาพของท่านผู้มีธารน้ำใจอันงามทุกท่าน หาก

วิญญานของคุณพ่อได้ทราบโดยญาณวิถีทางใดทางหนึ่ง ท่านคงจะชื่นชมโสมนัสปราโมทย์ และท่านคงให้ศีลให้พรว่า ขอให้ทุกท่านจงได้ประสบแต่ความสุขความเจริญรุ่งเรือง ออย่างรู้ชัด ในเวลาคิด ออย่างรู้ชัด ในเวลาทำ และขอให้ท่านจงร่ำรวยเป็นเศรษฐี มหาเศรษฐี ตลอดอายุขัย

ขอให้ดวงวิญญานคุณพ่อ จงรับทราบไว้ด้วยว่า ในฐานะคุณพ่อ เมื่อยังมีชีวิตอยู่ชอบฟังเทศน์มาก ในการฉานนกิจศพของคุณพ่อในครั้งนี้ ได้อาราธนาพระมหาเถรานุเถร ขนาดชั้นเจ้าประคุณสมเด็จทั้ง ๓ รูป และขนาดชั้นรองสมเด็จ ๆ และพระราชอาคันโธ มาเทศน์โปรดคุณพ่อ และเทศน์โปรดต่อมารดาท่านที่ได้ให้เกียรติมาในงานนี้ ตลอดทั้ง ๓ วัน รวม ๕ กัณฑ์ นับว่าเป็นมหากุศลยิ่งใหญ่มากที่สุดที่จะพรรณนาไว้ ณ ที่นี้

ลูก ๆ ทุกคน ขอกราบนมัสการด้วยความเคารพอย่างสูง แต่ท่านพระมหาเถรานุเถร และพระคุณเจ้าทุกรูป ในความกรุณาที่ได้มีจิตเมตตามาให้เกียรติในงานนี้

ในวาระสุดท้ายนี้ ข้าพเจ้าขอกราบขอบพระคุณ ขอขอบพระคุณอีกครั้ง ทุกท่าน ที่ได้กรุณาให้เกียรติมาในการประชุมเพลิงศพคุณพ่อของข้าพเจ้าในครั้งนี้เป็นอย่างยิ่ง ขอให้ดวงวิญญานอันบริสุทธิ์ของคุณพ่อ จงสถิตย์อยู่ ณ สรวงสวรรค์ ในสัมปรายภพ เทอญฯ

รูปีร์ติ มัจฉานัน นามโคตตัง นีร์ติ ร่างกายของสัตว์ทั้งหลาย ย่อมสูญสิ้นไป ส่วนชื่อและตระกูล หาสิ้นไปไม่

แข่งอะไร ย่อมแข่งได้

แต่อย่าไปแข่งเลย ในเรื่องบุญวาสนา

ชาตินี้ไม่ทำบุญไว้ ชาติหน้าจะร่ำรวยได้อย่างไร

จากนายไพโรจน์ วัฒนกุล

และลูก ๆ

๓๘ ถนนนขกต ๑ สวณมะลิ

เชียงใหม่ เลิงเด็ก หลังเฉลิมเขต

กรุงเทพมหานคร

โทร. ๘๑๖๗๗๕

โทร. ๖๑๔๔๕

คุณพ่อฝั้น วัฒนกุล

ชาติ บรมะแม เดือน ๑๐ พ.ศ. ๒๔๓๓

มรณะ ๒๐ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๑๓

กำหนดอายุได้ ๗๕ ปีบริบูรณ์

ตั้งศพบำเพ็ญกุศล ที่วัดสุวรรณภูมิ

จังหวัดสุพรรณบุรี

๒๐ ตุลาคม ๒๕๑๖

ประวัติย่อ

คุณพ่อฝน วัฒนกุล เกิดปีมะแม วันพฤหัสบดี เดือน ๑๐ พ.ศ. ๒๔๓๗

เกิดที่บ้านบางเตย ตำบลบางเตย อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี

เมื่ออายุครบ ๒๑ ปี ได้อุปสมบทที่วัดบางเตยนอก อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี ขณะที่อยู่ในเพศสมณะนั้น ท่านได้เป็นครูสอนหนังสือทั้งรามัญและภาษาไทย ให้แก่ลูกศิษย์วัดตามประเพณีโบราณ สอนที่ศาลาการเปรียญเพื่อเป็นธรรมวิद्याทานแก่เยาวชนในสมัยนั้น

เมื่อหมดบุญในผ้ากาสาวะพัตร จึงได้ลาสิกขาบทมาประกอบสัมมาชีพในทางฆราวาสต่อไป ต่อมาก็ได้มีครอบครัวเพื่อเป็นหลักฐานในการครองเรือนตามคิหิปฏิบัติ มีบุตรธิดาด้วยกันรวมทั้งหมด ๑๔ คน (จำชื่อจริงไม่ได้หมด จึงไม่ได้ลงชื่อไว้ในที่นี้)

คุณพ่อฝน วัฒนกุล ในระหว่างที่มีชีวิตอยู่ได้ดำรงตนอยู่ในความดี มักน้อย สันโดษ อุปนิสัยใจคอเยือกเย็น คือเป็นผู้อารมณ์ดี จะอยู่ที่ไหนก็มีผู้คนนับถือไม่ค่อยมีคนรังเกียจ จึงเป็นที่น่าสรรเสริญยกย่องมาก คุณธรรมประจำใจของท่านเป็นคนใจบุญสุนทาน รักและสงสารลูกหลาน ถ้าหากลูกหลานคนไหนที่ยากจนขัดสนด้วยแล้ว ท่านก็ยิ่งเพิ่มความเป็นห่วงคนนั้นมาก เช่นเป็นห่วง นายนพ หมู่เย็น นายหว่า นายเส็ง บัวสด นายบุญหลง คอกสี (นายบุญหลง) (ฮ้อด) เป็นบุตรบุญธรรมของท่าน ตอนท่านมีชีวิตอยู่พำนักในความห่วงใย ๔ คนนี้มาก และทุกครั้งที่ข้าพเจ้าได้ไปเยี่ยมท่านครั้งใด ท่านต้องถามและบ่นคิดถึง คุณอุรา อุบาสิกาม่องศรี คุณหมอสวัสดิ์ คุณครุรัตนา คุณจรรยา นุตจรัส คุณคิมและครูส้มลิ้ม ท่านสมภารหอม คุณบุบผาลูกคุณป้าแดงกว่า พร้อมกันนั้นท่านก็ตั้งใจในคราวที่ตาเปียกกับตาแดงได้รับปริญญาใหม่ ๆ จนได้เป็นข้าราชการทุกวันนี้นั้น ลูกหลานคนไหนได้ดิบได้ดีท่านก็ตั้งใจ ไม่เคยอิจฉาริษยาใครเลย นับว่าคุณพ่อเป็นผู้ที่มีจิตใจสูงตั้งอยู่ในพรหมวิหารธรรม

บั้นปลายของชีวิตคุณพ่อได้รับการศึกษาศิลปโสตถยศาสตร์ตลอดไตรมาสมิได้ขาด ถึงแม้จะ
ออกพรรษาแล้วพอถึงวันพระ ๘ ค่ำ ๑๕ ค่ำ คุณพ่อต้องสมาทานศีล ๘ ทุกวันพระ
ตลอดชีวิตของท่าน

เมื่อเดือนสิงหาคม ๒๕๑๖ คุณพ่อได้เริ่มป่วยด้วยโรคชรา ไม่สบายบ่อยครั้ง
พอถึงวันที่ ๗ กันยายน ๒๕๑๖ บรรดาลูกหลานได้นำตัวท่านไปรักษาที่โรงพยาบาล
เจ้าพระยายมราช จังหวัดสุพรรณบุรี อาการบางครั้งก็ดีบางครั้งก็ทรุด ต่อมาถึงเดือน
ตุลาคมศกเดียวกันนั้น อาการป่วยของท่านก็เริ่มทรุดในขณะที่พักรักษาตัวอยู่ที่โรงพยาบาล
นี้ ได้มีญาติพี่น้อง มิตรสหายจากกรุงเทพฯ และพี่น้องชาวปทุมธานี สุพรรณบุรี ได้
ไปเยี่ยมโดยไม่ได้นัดหมายแต่มาวันเดียว บรรดาลูก ๆ ขอกราบขอบพระคุณไว้ ณ โอกาส
นี้ด้วยเป็นอย่างสูง

ในเวลาต่อมาในวันที่ ๑๐ ตุลาคมล่วงแล้ว อาการป่วยของคุณพ่อก็มีแต่เริ่มทรุด
หนักลง นายแพทย์และพยาบาลของโรงพยาบาลเจ้าพระยายมราช ก็ได้มีจิตเมตตาต่อ
คุณพ่อช่วยรักษาพยาบาลจนสุดความสามารถ อาการป่วยของคุณพ่อก็ไม่ได้ดีขึ้นเลย รวม
วันและเวลาที่ไปพักรักษาตัวอยู่ที่โรงพยาบาลนี้ ๑ เดือนกับ ๑๔ วันพอดี พอถึงวันที่ ๒๐
ตุลาคม ๑๕๑๖ วันเสาร์ แรม ๘ ค่ำ เดือน ๑๑ เวลา ๑๓.๑๕ น. คุณพ่อก็ได้ถึงแก่
อนิจกรรม ในท่ามกลางบุตรและภริยา วันและเวลาดังกล่าวเป็นวันที่นำความเศร้าสลด
ใจแก่บรรดาลูกหลานและญาติมิตรในครั้งนี้เป็นอย่างยิ่ง คำนวณอายุได้ ๗๙ ปีเต็ม ย่าง
๘๐ ปีคิดตามเดือนไทยของเรา

คุณพ่อได้พร่ำสอนลูก ๆ เสมอให้ตั้งตนอยู่ในศีลธรรมขององค์สมเด็จพระบรม
ศาสดาสัมมาสัมพุทธเจ้าให้มั่นจะได้สบาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อท่านมีบุตรชายท่านอยาก
ให้ลูกของท่านบวชนาน ๆ ท่านภูมิใจมาก ท่านเคยพูดเสมอว่า “ทรัพย์สินสมบัติในโลกนี้
ถ้าจะแลกเปลี่ยนกับลูกของท่านบวช” ท่านขอรับลูกท่านให้บวช ทรัพย์สินสมบัติไม่ขอรับ
เพราะชีวิตของท่านเป็นนักบวชมาในพุทธศาสนานิ่งซึ่งในเพศสมณะนี้มาก เพราะเป็น
ธงชัยของพระอรหันต์

วันนี้เป็นวันฉาปนกิจศพคุณพ่อ มีบรรดาลูกหลานญาติสนิทมิตรสหายได้มีจิตเมตตาให้เกียรติมาประชุมเพลิงคุณพ่อจำนวนมากพอสมควร ดวงวิญญาณของคุณพ่ออย่าได้วิตกกังวลในสิ่งอื่นใด บรรดาลูก ๆ ของคุณพ่อก็ได้มีหลักฐานดีบ้าง ปานกลางบ้าง ตามสมควรแก่ศาสนาที่ได้บำเพ็ญมา ฉะนั้นจงอย่าได้เป็นห่วงเลย ลูกหลานของคุณพ่อได้จัดการฉาปนกิจศพคุณพ่ออย่างสมเกียรติทุกอย่าง ขอให้วิญญาณของคุณพ่อจงชมชื่นทิพย์สุข ทิพย์สมบัติในปรโลกต่อไปทุก ๆชาติที่เกิดมา ถ้าคุณพ่ออยากปรารถนาเป็นคุณพ่อของลูกอีกก็ขอให้ลูก ๆ จงได้เกิดเป็นลูกของคุณพ่ออีก อันนี้เป็นความปรารถนาของลูกทุกคน แต่จะได้พบกันหรือไม่นั้นก็สุดแล้วแต่บุญกรรม คุณงามความดีหรือบุญกุศลใด ๆ ที่คุณพ่อได้ประกอบอนุโมทนาในจิตอันบริสุทธิ์ไว้ในครั้นเมื่อยังมีชีวิตอยู่และก่อนจะสิ้นใจคุณพ่อได้ระลึกถึงพระรัตนตรัยเป็นที่พึ่งทางจิตใจเป็นอย่างดี และได้อุ้มยกมือไหว้พระพุทธรูปแก่นจันทร์ ที่ท่านเจ้าคุณพระธรรมมหาวิธานวัตร พระคุณท่านได้อัญเชิญมาจากอินเดียจากแดนพุทธภูมิอันแท้จริงมามอบให้บูชาไว้ ขอกุศลบุญราศรีอันสุดยอดนี้ขอให้ดวงวิญญาณอันบริสุทธิ์ของคุณพ่อ จงได้สถิตย์ ณ สรวงสวรรค์สุสุคติในสัมปรายภพ เทอญ ฯ

* ถึงแม้ไม่มีเงินทอง ถ้าหากใช้คำพูดอันบริสุทธิ์คำพูดที่ไพเราะอ่อนหวาน กลับกรองจากใจอันสะอาดแล้ว เสนาหตุต่อผู้ได้ฟัง ย่อมมีคุณค่ายิ่งกว่าเพชรและเงินทองเสียอีก*

สุทธิ อสุทธิ ปัจจัตติ
ความบริสุทธิ์ หรือไม่บริสุทธิ์ เป็นของเฉพาะตัว
“เนื้อตัวเน่า รักษาง่าย แต่ใจเน่ารักษายาก”

๓ มี.ค. ๑๗

ตระกูลฝ่ายมารดาของคุณพ่อฝน วัฒนกุล อยู่ที่ จ. สมุทรสาคร ตระกูลฝ่ายบิดาของท่าน อยู่ที่ ตำบลบางขันหมาก จ. ลพบุรี แล้วย้ายมาตั้งหลักฐานที่ จ. ปทุมธานี จนถึงปัจจุบันนี้

ไว้อาลัยคุณพ่อ

มรณกรรมของคุณพ่อ เป็นประสบการณ์ชีวิตที่ลูก ๆ ต้องประสบกับความวิปโยคโศกเศร้าอย่างใหญ่หลวง “พระคุณของคุณพ่อคือร่มโพธิ์ทองของลูก” การสูญเสียคุณพ่ออันเป็นที่รัก ที่เคารพสักการะบูชา คุณพ่อเป็นพระอรหันต์ของลูก เป็นที่พึ่งของลูกนั้น แม้วาบรรดาลูกจะตระหนักดีว่า วันนั้น..... จะมาถึง และเมื่อมาถึงจริง แต่กอดสะเทือนใจไม่ได้ ลูก ๆ ตลอดทั้งญาติมิตรและหลาน ๆ ได้ร่วมกันบำเพ็ญกุศล เพื่ออุทิศเป็นกุศลผลบุญ แต่คุณพ่อโดยตลอดเวลามา ขอกุศลผลบุญทั้งปวงนั้น จงตกลงตาลให้คุณพ่อได้เสวยทิพย์สุขในสัมปรายภพนั้น ๆ เทิด

ในการร่วมบำเพ็ญกุศลอุทิศให้คุณพ่อโดยวาระต่าง ๆ ทุกครั้งโดยตลอดมานั้น ลูกขอกราบขอบพระคุณ ท่านเจ้าคุณสุธีวรคุณ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เจ้าอาวาสวัดจันทน์กะพ้อ เจ้าอาวาสวัดบางเตยกลาง เจ้าอาวาสและผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดเจดีย์ทอง

คุณอนันต์ โกเมศ (ญาติสนิท) ซึ่งเป็นผู้อำนวยการกองบริรักษ์ที่ดิน แห่งกรมพัฒนาที่ดิน

โดยเฉพาะคุณพี่ยี่ รัศมีทัต อดีต ส.ส. ขวัญใจของชาวจังหวัดปทุมธานี และคุณพี่ประเสริฐ บุญสม อดีต ส.ส. ขวัญใจของชาวจังหวัดพระนครศรีอยุธยา พร้อมทั้งอุบาสิกาผ่องศรี ห่อประทุม

ท่านที่ได้กล่าวนามมาแล้วข้างต้นนั้น ท่านได้มาร่วมบำเพ็ญกุศลเป็นเจ้าภาพให้คุณพ่อ และผู้เคารพนับถือในคุณพ่อทุกท่าน ตลอดทั้งญาติพี่น้องหลาน ๆ ของคุณพ่อ ที่ได้ร่วมบำเพ็ญกุศลในงานฌาปนกิจศพคุณพ่อ ในวันนี้โดยทั่วถึงกัน

ขอได้รับความขอบพระคุณ – เป็นอย่างสูง

จากลูก ๆ

๓ มี.ค. ๑๗

๓๘ ถนนยุคถ ๑ สวนมะลิ

เชิงโรงเลขเต็ก หลังเฉลิมเขตร

โทร. ๘๑๖๗๗๕

โทร. ๖๑๔๔๕

คำไว้อาลัยคุณตา ที่เคารพยิ่ง

ข้าพเจ้าคาดไม่ถึงว่า คุณตา จะต้องถึงอนิจกรรมในเดือนตุลาคม ๒๕๑๖ นี้ เพราะเห็นอาการป่วยของท่าน นึกในใจว่า คงจะอยู่ได้อีก ๓-๔ เดือนข้างหน้า ในวันที่ ๒๐ ตุลาคม ๒๕๑๖ เวลา ๖.๐๐ น. ข้าพเจ้าจึงเดินทางไปทัศนศึกษาไปไหว้พระทางจังหวัดภาคใต้ เป็นเวลา ๓ วัน ทันใดที่กลับมาจากบ้กซ์ใต้ เห็นประตูบ้านปิด และเงียบสงัดมาก ประกอบกับไม่เห็นคุณน้า (คือ อาจารย์ไพโรจน์ วัฒนกุล) ไม่ได้อยู่ที่บ้าน จึงเดาในใจว่า คุณตา ต้องถึงแก่กรรมแน่ ความคาดฝันก็เป็นความจริง ในวันที่ ๒๐ ตุลาคม ๒๕๑๖ ตอนเช้าเป็นวันที่ข้าพเจ้าเดินทางไปใต้ พอตกตอนบ่าย คุณตาก็ได้ถึงแก่กรรมในวันเดียวกันนั้น

ข้าพเจ้าต้องเศร้าสลดใจเป็นอย่างยิ่ง ที่ต้องสูญเสียญาติผู้ยิ่งใหญ่ไปอีก ๑ ท่าน ทั้ง ๆ ที่รู้อยู่แก่ใจว่า ความตายเป็นสิ่งทุกคนไม่สามารถจะหลีกเลี่ยงให้พ้นได้ สังขารร่างกาย เป็นของไม่เที่ยง ย่อมแตกดับไปตามกาลเวลาและอายุขัย

ปรกติคุณตา เป็นคนเกรงใจคน อหฺยาศรัยดีมาก ท่านเป็นคนทีอ่อนน้อม มกน่อยสั่นโศษ ไม่เบียดเบียนใคร ข้าพเจ้าจึงรักและเคารพในปฏิปทาท่านมาก ทุกวันน ก็ยังสงสารท่าน อารมณ์สุขุมเยือกเย็น (ลูก ๆ บางคนยังไม่สุขุมเหมือนท่าน) ข้าพเจ้าอุปการะท่านตามมีตามเกิดเสมอมาด้วยความเต็มใจ

บั้นปลายชีวิตของคุณตา รักษาศีล ชอบอ่านหนังสือและฟังพระธรรมเทศนา รู้สึกว่าชีวิตจิตใจของท่านยึดมั่นอยู่ในคุณพระศรีรัตนตรัยตลอดเวลา ถึงแม้ว่าท่านจะจากลูกหลานไปแล้ว ก็คงนอนตาหลับ ไม่ต้องเป็นห่วงอะไรเลย เพราะลูกหลานทุกคน ต่างก็มีฐานะและความเป็นอยู่พอสมควรแก่อัตตภาพทุกคน

ในระยะที่คุณตาได้ป่วย จนกระทั่งถึงวันถึงแก่กรรมที่โรงพยาบาลเจ้าพระยา-ยมราช จังหวัดสุพรรณบุรีนั้น ข้าพเจ้า นำดวงแข คุณจรรยา นำกิมไล้ พิกิริ คุณเจือพันธ์ คุณสำอางค์ (สหายรักของอาจารย์ไพโรจน์) และยังมีพระคุณเจ้า คือท่าน

เจ้าคุณสุธีวรคุณ (ละออ) จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ท่านสมภารหอม ท่านพระครูโสภณ
ธรรมประสาธน์ (สนิท) ท่านเจ้าอาวาส และท่านผู้ช่วยเจ้าอาวาส วัดเจดีย์ทอง ตลอด
ทั้งญาติพี่น้องที่จังหวัดปทุมธานี (คุณเส็ง บัวสด) มีความกตัญญูดีมาก อยู่ประจำคอย
พยาบาลคุณตาอยู่ตลอดเวลา และญาติๆ ที่สุพรรณบุรีอีก ได้ไปเยี่ยมโดยไม่ได้ขาด และ
วันถึงแก่กรรม ก็ได้ช่วยจัดการศพบำเพ็ญกุศล ตามประเพณีทางศาสนาเป็นอย่างดียิ่ง
ข้าพเจ้าในฐานะเป็นหลาน ขอกราบขอบพระคุณ ขอขอบคุณทุกท่าน ไว้ ณ โอกาสนี้
ด้วยเป็นอย่างสูง

บัดนี้คุณตาได้จากไปอย่างไม่มีวันที่จะกลับมาอีกแล้ว ข้าพเจ้าขอตั้งใจอันบริสุทธิ์
ร่วมอธิษฐานต่อคุณพระศรีรัตนตรัย และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลายจงบันดาลให้ดวงวิญญาณ
ของคุณตา ที่เคารพ จงได้สถิตย์อยู่ในทิพยสถาน หากสามารถจะหยั่งรู้ได้ด้วยญาณวิถิ
ใด ๆ ถึงบุญกุศลที่อุทิศให้เป็นปูพพเปตพลีธรรมบรรณาการในครั้งนี้ ขอจงได้รับอนุ
โมทนา และเสวยอิฏฐวิบูลมบุญผลในสวรรค์ชั้นฟ้าพิภพนั้นเทอญ ฯ

บุญ - ทาน บำเพ็ญไว้ ไม่เสียหลาย
จะได้เป็นสะเบียงต่อไปในชาติหน้า

จาก สุกดา ศิริมงคล (หลาน)

๓ มีนาคม ๒๕๑๓

๔๒๖ ถนนเจริญนคร

ซอยราษฎร์ร่วมเจริญ

กรุงเทพมหานคร

โทร. ๖๑๔๔๕

คำไว้อาลัยแด่คุณน้า ที่รักเคารพยิ่ง

เมื่อวันที่ ๒๐ ตุลาคม ๒๕๑๖ เวลา ๖ ทุ่มเศษ ข้าพเจ้าได้รับความเศร้า
สลบใจอย่างสุดซึ้ง จากคุณน้า คือ อาจารย์ไพโรจน์ วัฒนกุล ที่บ้านกลาง อำเภอสามโคก
จังหวัดปทุมธานี ว่า คุณน้าได้ถึงแก่กรรมเสียแล้ว ที่โรงพยาบาลเจ้าพระยาฯ มราช
สุพรรณบุรี เมื่อได้ทราบข่าวมรณกรรมของคุณน้า ก็รู้สึกเศร้าใจจนพูดอะไรไม่ออกอยู่
ชั่วครู่หนึ่ง จึงตั้งสติให้ได้ จึงได้คุยกับคุณน้าถึงเรื่องที่จะจัดการศพต่อไป พอวันรุ่งขึ้น
หลาน ๆ ที่บางเตย คุณชีม่องศรี คุณไบพลู คุณสันต์ พียง รัศมีทต พร้อมทั้งญาติ
สนิทมิตรสหายที่ขอบพนันต์ของคุณน้า ก็ได้รับขึ้นไปที่ จ. สุพรรณบุรี เพื่อจัดการบำเพ็ญ
กุศลตามประเพณี ที่วัดสุวรรณภูมิ เป็นวัดของท่านเจ้าคุณ เจ้าคณะจังหวัด เป็นวัดที่
ใหญ่วัดหนึ่ง ได้รับความสะดวกสบายจากท่านเจ้าคุณหลวงพ่อ ซึ่งมีอายุถึง ๙๑ ปี แต่ท่าน
มีพลานามัยแข็งแรง น่าเลื่อมใสเคารพยิ่ง และทางเจ้าหน้าที่ของวัดก็ได้อำนวยความสะดวก
ในการบำเพ็ญกุศลตลอดทั้ง ๗ วัน โดยงานเรียบร้อย ทำบุญให้คุณน้าอย่างสม
เกียรติทุกอย่าง

ข้าพเจ้าในฐานะเป็นหลาน ๆ ได้อยู่กับคุณน้าสนิทสนมกับคุณน้ามาเป็นเวลา ๓๐
ปีเศษ แม้อ่าน้อย คุณน้าไม่เคยพูดให้ระคายหูเลย คุณน้าพูดจาเพราะ อ่อนหวาน ใจ
เยือกเย็น มีความโอบอ้อมอารี และอ่อนน้อมต่อคนทั่วไป คุณน้ามีนิสัยไม่เคยเหยียด
หยามใครเลย มองคนในแง่ดีเสมอ คุณน้าเป็นคนมัคน้อย ไม่ค่อยวุ่นวายกับใคร ๆ และ
คุณน้าท่านเคยเตือนพวกข้าพเจ้าเสมอ ๆ ว่า “เกิดมาเป็นญาติพี่น้องกัน ให้รักกันให้สามัคคี
กัน อย่าทะเลาะเบาะแว้งกัน เพราะพวกเราก็มีไม่กี่คน” คำเตือนนี้ รู้สึกซาบซึ้งฝังอยู่ใน
ใจเสมอ นอกจากรักหลาน ๆ แล้ว โดยเฉพาะ คุณหมอสวาสดี นาคเงินทอง ตาม
ศักดิ์เป็นหลานชาย คุณน้าเคยพูดเสมอ ๆ ว่า รักประจวบบุตร (ไม่เคยคิดว่าเป็นหลานชาย
เลย) คือมีจิตใจรักและผูกพันยิ่งกว่าหลานชาย คุณน้าเป็นผู้ที่รักและห่วงลูกหลานมาก

ปรกติ คุณน้าท่านชอบสงบ ความเป็นอยู่บั้นปลายของชีวิต ใช้ชีวิตอยู่อย่าง
ปอน ๆ

สนใจชีวิตด้วยอาศัยอำนาจคุณพระเป็นที่พึ่ง นับว่าคุณน้าใช้ชีวิตในทางที่ถูก
หลาน ๆ จะขอยึดถือเป็นแบบฉบับอันดีไว้

ในวาระสุดท้ายนี้ ข้าพเจ้าหลาน ๆ ทุกคนขอกราบขอบพระคุณ แต่พระคุณเจ้า
ที่เคารพ และขอขอบพระคุณ แต่ท่านที่เคารพนับถือ ตลอดจนมิตรสหายบรรดาเพื่อน
ครูด้วยกันกับข้าพเจ้า ที่ได้สละเวลามาให้เกียรติในงานประชุมเพลิง แต่คุณน้าของข้าพเจ้า
ในครั้งนี้ โดยทั่วถึงกัน

ขอให้ดวงวิญญาณของคุณน้า จงไปสู่สวรรค์ชั้นฟ้า ในสัมปรายภพเทอญ

จากหลาน ๆ

อรุรา   บัวสด

รัตนา   นาคเงินทอง

เส็ง - คิม   บัวสด

มานพ   หมู่เย็น

หรั

ยาแก้จน (ขนานเล็ก)

โดยพระธรรมปัญญาบดี

วัดสามพระยา พระนคร

บทที่ ๑

มี กับ จน เป็นของคู่กันมาตั้งแต่สร้างโลกเหมือนมืดกับสว่าง หรือ ร้อนกับหนาว ทั้งสองอย่างนี้มีลักษณะตรงกันข้ามทีเดียว เรื่องความมีหรือความมั่งมี ข้าพเจ้าจะไม่พูดถึง จะขอพูดถึงแต่เฉพาะเรื่องจนหรือความยากจนพร้อมทั้งวิธีแก้จน วิธีแก้จนนั้น ข้าพเจ้าใช้คำว่า ยาแก้จน ก็เพราะว่าความจนเป็นโรคชนิดหนึ่ง ซึ่งอาจจะเกิดได้แก่คนทุกคน เหมือนโรคภัยไข้เจ็บตามตรูกันอยู่นั่นเอง

หากจะลองตั้งคำถามว่า ความจนคืออะไร? ทุกคนคงตอบได้ เพราะเคยได้พบกับความจนมาด้วยกันทั้งนั้นจะต่างกันก็เพียงมากบ้าง น้อยบ้าง จนตลอดกาลก็มี จนชั่วระยะเวลาหนึ่งก็มี จนชั่วครู่ชั่วยามก็มี ดังที่พูดกันว่าเศรษฐียังรู้จักขาดไฟ ซึ่งหมายความว่า เป็นเศรษฐีแท้ ๆ แต่บางครั้งอาจจนได้เหมือนกัน คือ ไม่มีไม้ขีดจุดไฟได้ถึงแม้ว่าทุกคน จะตอบได้ว่าจนหรือความจน คืออะไรก็จริงก็ยังไม่เป็นการสมควรที่จะพูดถึงว่า ความจนคืออะไร? เพื่อให้ครบตำรา

ความจนนั้น หมายถึงความขัดสน ความไม่มีทรัพย์ ความแพ้ (เล่นหมากรุกจน ได้แก่เล่นหมากรุกแพ้เขา) การหมดทางไป หรือไม่มีทาง ตัวอย่าง เช่น จนใจ ไม่มีทางคิด จนตรอก ไม่มีทาง จนแต้มไม่มีทางเดิน จนมุมไม่มีทางหนี เมื่อได้รับความหมายของคำว่า จน หรือ ความจน พอสมควรตั้งกล่าวแล้ว จึงจะพึงเห็นได้ว่า อันเรื่องจนเป็นสิ่งที่ไม่ดีแน่ พระพุทธเจ้าตรัสบอกไว้แล้วว่า ทาฬิตุภัยทุกข์ โลก ความจนเป็นทุกข์ในโลก เพราะให้เกิดความยาก ความขัดข้อง ความลำบากนานาประการ

คราวนี้ มาถึงปัญหาสำคัญของเรื่อง คือความจนนั้นเป็นสิ่งที่แก้ไขหรือแก้ไม่ได้ ขอตอบลัดตัดความไปเลยทีเดียวว่า ความจนเป็นสิ่งที่แก้ไขไม่ได้ ไม่ใช่สิ่งที่พันวิสัยซึ่งจะแก้ไขไม่ได้ ถ้าเปรียบด้วยโรคมัยไข้เจ็บก็เป็นโรคมัยไข้เจ็บชนิดที่รักษาให้หายได้ จริงอยู่ อันโรคมัยไข้เจ็บนั้นมีอยู่หลายชนิด บางชนิดก็รักษาหาย ไม่รักษาก็หาย บางชนิดรักษาจึงหาย ไม่รักษาตาย บางชนิดถึงรักษาก็ไม่หายไม่ต้องพูดถึงว่าไม่รักษา คงต้องตายวันยังค่ำ เพราะเป็นโรคที่ยังไม่มีตัวยาที่จะรักษาให้หายได้ ความจนเปรียบด้วยโรคมัยไข้เจ็บประเภทที่สอง รักษาให้หายได้ ถ้าไม่รักษาจึงจะตาย คือ ตายจากความมั่งมีนั่นเอง เมื่อเป็นโรคที่จะรักษาให้หายได้แล้ว ปัญหาจึงมีต่อไปว่า จะรักษาด้วยวิธีไหน จะกินยาอะไร โรคจนจึงจะหาย ตัวยาที่จะกินพอหาได้อยู่หรือ และหายากหรือ หารายอย่างไร?

บทที่ ๒

การรักษาโรคในสมัยปัจจุบันนี้มีวิธีเป็นหลักใหญ่อยู่ ๒ ประการ คือ รักษาด้วยทางยาประการ ๑ รักษาด้วยการผ่าตัดประการ ๑ รักษาโรคคือความจน ขอกำหนดเอาว่ารักษาด้วยทางยา และตัวยาที่จะนำมารักษานั้น ขอให้เป็นตัวยาสำเร็จไว้มาก่อน สิทธิการะ ท่านว่า ตัวยาสำเร็จแก้ความจนอย่างชะงัดและแก้ไขได้ทุกกาลสมัยคือ “มีเกินใช้ ได้เกินเสีย” ประสิทธิภาพ

ตัวยาสำเร็จแก้ความจน ดังกล่าวตามตำรับข้างต้น ข้าพเจ้าเชื่อเหลือเกินว่า ไม่มีผู้ใดโต้แย้งว่าไม่เป็นความจริงหรือไม่ชะงัดจริง ต่างก็คงจะเห็นพ้องต้องกันว่า เป็นจริงแท้แน่นอน เป็นความจริงอย่างไร ต้องอธิบายกันยืดยาวสักหน่อย ดังต่อไปนี้

มี กับ ใช้ เป็นคำหลักในตัวยา ต้องนำมาพูดก่อนกล่าวคือ ในการดำรงชีวิตอยู่ได้ของทุกคนนั้น ผูกพันอยู่กับ เรื่องมี เรื่องใช้ เกิดปัญหาขึ้นว่า เพราะมีจึงต้องใช้ หรือว่าเพราะใช้จึงต้องมี ในปัญหาข้อนี้ชอบกลอยู่ มีต้องมาก่อนใช้ หากมีไม่มาก่อนใช้

ก็รู้ว่าจะใช้อะไร เพราะไม่มีอะไรจะใช้ การไม่มีอะไรจะใช้นั้นเอง คือตัวความจน
 สิ่งใดหรือจะมาบังคับให้ทุกคนต้องมี สิ่งที่ยังบังคับให้ทุกคนต้องมีนั้นมิใช่อื่นไกลที่ไหน คือ
 การที่ต้องใช้นั้นเองเป็นตัวการบังคับให้ทุกคนต้องชวนชวายเป็นความมี ดูเหมือนธรรม-
 ชาติมักจะรู้ก่อนพวกเรารู้ การใช้นั้นแหละจะบังคับให้คนที่เกิดมาทุกคนต้องมี ในตำรา
 ว่าด้วยเริ่มต้นการเกิดของมนุษย์ จึงบอกไว้ว่า แรกเกิดเป็น กลละ คือเหลว ๆ ก่อนต่อ
 มาเป็น ผนัง แข็งเข้า ต่อมาอีกเป็น มัสเปส คือก้อนเนื้อ ต่อมาอีกแตกออก
 เป็น บัญจสาขา แปลว่าหักกิ่ง คือ มือ ๒ เท้า ๒ ศีรษะ ๑ ธรรมชาติมันบอกไว้มาแต่
 ครั้งอยู่ในท้องแม่ว่า เองคลอดเป็นมนุษย์แล้ว เองจะต้องถูกบังคับให้ทำงาน จะมัว
 ลอยนวลนั่งเล่นนอนเล่นอยู่ไม่ได้ตั้งนั้น เองจะต้องเอาบัญญัติสาขาที่ข้าสร้างให้ไว้ นำไป
 ทำงานให้เต็มทีทุก ๆ ส่วน ต้องใช้มือใช้เท้าและใช้สมอง คือ สติปัญญา หรือความคิด
 อ่านในการทำงานให้สมกับที่ข้าสร้างไปให้ ดังนั้น การที่ท่านผู้ใหญ่อสั่งสอนลูกหลานใน
 การทำงานว่า ต้องทำแบบตื้นถีบ ปากกัด มือคว้า สติปัญญาเข้าประกอบ จึงเป็นการ
 ตรงกับที่ธรรมชาติสร้างและส่งมาทุกประการ หมายความว่า ต้องพากเพียรพยายามบาก
 บั่นขันแข็ง ไม่ย่อท้อถอยหรือเกียจคร้านเสีย และต้องใช้สติปัญญาเข้าประกอบในการ
 ทำงานทุกชนิดไป

เมื่อได้พูดถึงการใช้ อาจมีผู้เข้าใจไม่ถนัดว่า มุ่งหมายเอาอะไร ข้าพเจ้าขอ
 ให้คำจำกัดความมุ่งหมายไว้เสียเลย การใช้ในที่นี้ ข้าพเจ้าหมายถึงการกินอาหารประการ
 หนึ่งกับการที่ต้องพึ่งพาอาศัยสิ่งอื่น ๆ ที่จำเป็นแก่การดำรงชีวิตเช่นเครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่
 อาศัย ยารักษาโรคภัยไข้เจ็บอีกประการหนึ่ง พูดให้สั้นที่สุด หมายถึงการกินการใช้ เมื่อ
 พูดถึงการใช้ ว่าหมายเอาการกินการใช้แล้ว เรื่องมีอะไร? เป็นปัญหาที่ตอบได้ง่าย คือ
 มีของกินและของใช้นั้นเองในโลกมนุษย์ ถ้ามีของกินของใช้สมบูรณ์แล้ว มนุษย์ก็จะพ้น
 จากความยากจนขัดสน ไม่ต้องอดอยาก ถึงจะยังไม่เป็นเศรษฐีก็เรียกได้ว่าไม่จน เมื่อ
 ไม่จน ความทุกข์ที่เกิดเพราะความจนก็หมดไป

เมื่อมีการกินการใช้ ของกินของใช้ก็ต้องมี เพราะหากของกินของใช้ไม่มี ก็ไม่รู้ว่า จะกินอะไร จะใช้อะไร อันของกินของใช้นั้นแล้ว จะให้มันลอยมาถึงปากถึงท้องเอง หรือจะให้มันเลื่อนลอยมาสวมใส่ในร่างกายเอง หรือจะให้มันยกเคลื่อนมาตั้งเป็นบ้านเรือนให้คนอยู่เอง โดยไม่ต้องปลูกต้องสร้าง เป็นเรื่องที่น่าวิสัยทั้งนั้น มนุษย์จะต้องสร้างสรรค์บั้นแต่งหรือปลูกสร้างให้มันเกิดขึ้นทั้งสิน จริงอยู่ สิ่งต่าง ๆ ทั้งของกินของใช้ บางอย่างธรรมชาติสร้างไว้ มนุษย์ไม่ต้องลงทุนไปสร้างเอง เช่นต้นไม้ หรือผลไม้ในป่า ผักปลาในน้ำ ฯลฯ แต่สิ่งเหล่านี้ หากมนุษย์ไม่รู้จักกินจักใช้ในไม่ช้านักจะหมดสิ้นไป ปรากฏให้เป็นพยานอยู่แล้ว ถึงมนุษย์รู้จักกิน รู้จักใช้ แต่เมื่อมนุษย์มากขึ้น ของกินของใช้ที่ธรรมชาติสร้างไว้ ไม่เพิ่มตามจำนวนของมนุษย์ ก็ต้องร่อยหรอและหมดสิ้นไป ผลที่สุดมนุษย์จะต้องสร้างเอาเอง จึงจะมีกินมีใช้ ตกลงเป็นอันว่า ธรรมชาติสู้มนุษย์ไม่ไหวเสียแล้ว

ความไม่มี หมายถึงความจน จะแก้ความจนก็ต้องแก้ความไม่มีให้กลับกลายเป็นมี รู้ละว่าต้องให้มีจึงจะพ้นความจน ข้อนี้ไม่เป็นปัญหา ปัญหาอยู่ที่ว่าทำอย่างไรจึงจะมี? ข้อพระพุทธรเจ้าทรงสอนไว้พร้อมมูล ซึ่งข้าพเจ้าจะนำมาพูดในภายหลัง ในขณะนี้ จะขอคำสอนในทางโลกที่ท่านสอนกันมา เพื่อให้ผู้ฟังได้คิดและนำไปคิด ในหนังสือประถม ก. กา แบบเรียนอ่านภาษาไทยของเก่า มีกล่าวไว้ตอนหนึ่งว่า “ทรัพย์นี้มีไกล ใครบัญญัติไว้ หาได้ไม่นาน แวนแคว้นแดนดิน มีสินทุกสถาน ผู้ใดใจคร้านบ่พานพบนา” ข้อความตอนนี้เป็นคำสอนที่ตลก ในการที่นำมาแก้ความไม่มี ให้กลับกลายเป็นมี

ทรัพย์นี้มีไกล คำว่าทรัพย์ ตามความหมายเดิมมุ่งเอาโภคทรัพย์ เพราะเป็นสิ่งที่ต้องกินต้องใช้ ครั้นกาลเวลาล่วงมาจึงได้แบ่งแยกทรัพย์ออกเป็นหลายประเภทซึ่งไม่นำมากล่าวในที่นี้ นอกจากธนทรัพย์ คือ เงิน ทอง เราต้องยอมรับความจริงกันว่าที่ผ่นแผ่นดินนั้นมีสิ่งที่เรียกว่าทรัพย์ หรือสิ่งที่เงินบ่อเกิดแห่งทรัพย์อยู่ทั่วไป แต่ทรัพย์ดังกล่าวจะตกมาเป็นของใคร ก็ต้องอาศัยสติปัญญาของคนนั่นเอง ในการที่จะมองหา

ทรัพย์ให้พบ แล้วเร่งรีบกระทำให้เกิดผล แผ่นดินที่เราอย่าเหยียบ น้ำที่เรากินเราใช้ ล้วน
เป็นทรัพย์และเป็นบ่อเกิดของทรัพย์ ถ้าเรารู้จักแสวงหา และใช้สติปัญญาสอดส่องพินิจ
พิจารณา ขอแต่เพียงอย่างเดียว คือ อย่าขี้เกียจขคร้านเสียเท่านั้น เป็นเห็นทรัพย์ และ
จะได้ทำให้เกิดทรัพย์ แล้วนำทรัพย์มาเป็นสมบัติของตนต่อไป ดังนั้น ท่านจึงบอกไว้ว่า
“ผู้ใดใจคร้าน บ่พานพบนาน” ช่างถูกต้องจริง ๆ

นอกจากถ้อยคำที่ท่านกล่าวไว้ในหนังสือประถม ก. กา แล้ว ยังมีเรื่องที่ท่าน
กล่าวไว้ในที่อื่นอีก เป็นเรื่องที่ท่านเล่าไว้ในคัมภีร์ว่า มีเศรษฐีใหญ่ผู้หนึ่ง มีเงินและ
ทรัพย์สินอย่างอื่น เช่น ที่ดินและโค เป็นต้น ประมาณ ๘๐ โกฎิ หรือ ๘๐๐ ล้านบาท
ท่านเศรษฐีสอนลูกชายคนหนึ่ง ถึงวิธีก่อร่างสร้างตัวให้เป็นคนมั่งมี และวิธีรักษาทรัพย์
สมบัติที่มีอยู่แล้วมิให้หมดสิ้นไป คำสอนของท่านเศรษฐีที่เป็นหลักความ มีอยู่ ๓ ประการ
คือ สอนให้ดูความสิ้นของยาหยอดตา ๑ สอนให้ดูความพอกพูนของตัวปลวก ๑ สอนให้
ดูการนำเกษรดอกไม้มาทำรังของแมลงผึ้ง ๑

ประการต้น ท่านเศรษฐีสอนให้ดูความหมดเปลืองของยาหยอดตา เขาใช้หยอด
กันเพียงหยดสองหยด หรืออย่างมากที่สุดสามหยด ตูไม่หมดเปลืองไปเท่าใด นิดหน่อย
เท่านั้น แต่เมื่อต้องหยอดทุกวัน ๆ จำนวนหยดย่อมเพิ่มมากขึ้นทุกทีน้ำยาในขวดก็เหลือน้อย
เข้าทุกวันในที่สุดยาหมดขวดจนได้ เขาสอนเพื่อให้นำมาเปรียบเทียบกับความหมด
สิ้นของทรัพย์ที่หมดไปทุกวัน เพราะต้องกินต้องใช้ และสอนไม่ให้ประมาณว่าจะไม่
หมด โดยถือว่าเงินทองเราถมเถไป จะใช้เท่าใดก็ไม่มีวันหมด ถ้าปล่อยให้หมดสิ้นไป
แต่ฝ่ายเดียว โดยไม่หามาคอยเพิ่มเติมแล้วเป็นหมดแน่ จะช้าหรือเร็วเท่านั้น เพราะ
เข้าในหลักที่ทำคนให้เป็นทุกข์ตะ ข้อที่ว่า “ใช้เกินมี” คนเราลงเดินตามหลักทุกข์ตะ
แล้ว ต่อให้มหาเศรษฐี ก็ต้องกลับกลายเป็นทุกข์ตะแน่นอน เพราะการใช้เกินมี
เป็นเรื่องผลาญทรัพย์ ทรัพย์เมื่อถูกผลาญทุกวัน ๆ จะทนทานอยู่ได้ตลอดกาลที่ไหน ต่อ
ให้มีเป็นร้อย ๆ ล้าน ก็ทนผลาญไม่ไหว ดังนั้น เขาจึงสอนให้ระมัดระวังในเรื่องการ
หมดเปลืองของทรัพย์ที่มีอยู่ จะประมาณมิได้

ประการที่ ๒-๓ ท่านเศรษฐีสอนให้พอกพูนทรัพย์โดยยึดหลักว่า เมื่อยังไม่มีทรัพย์ ต้องแสวงหาทรัพย์ให้ได้ เมื่อมีทรัพย์อยู่แล้วต้องทำทรัพย์นั้นให้พอกพูนขึ้นจะแสวงหาได้ทีละเล็กละน้อย หรือจะพอกพูนขึ้นทีละเล็กละน้อยก็ไม่เป็นไร เขาสอนให้ดูตัวอย่างปลวก และจอมปลวกกับทั้งตัวผึ้ง จอมปลวกที่โตใหญ่ ซึ่งเราท่านได้พบเห็นอยู่เสมอ นั้น มิใช่ว่าตัวปลวกมันเอาบุงก็ไปใส่ดินแบกมาทำก็หาไม่ มันใช้ปากคาบดินมาทีละนิด ๆ แล้วมาทำเป็นรังชั้นโตจนใหญ่โต ถึงรวงผึ้งก็เหมือนกัน ที่เห็นกันว่ารวงผึ้งใหญ่โต มิใช่ว่าแมลงผึ้งมันเอาตะกร้าไปใส่เกษรดอกไม้นำมาทำรัง ที่แท้มันก็ไปกลิ้งเกลือกเกษรดอกไม้เอาหน้าหวานด้วยตัวของมันเอง แล้วนำมาทำรังและทำหน้าหวาน สิ่งที่ได้มาทีละนิด ๆ นั้นเองรวมกันเข้าทีละน้อย ๆ ในที่สุดก็จะกลายเป็นใหญ่โต การแสวงหาทรัพย์ก็ดี การพอกพูนทรัพย์ก็ดี จะต้องดูตัวปลวกและแมลงผึ้งเป็นแบบอย่าง ไม่ควรประมาทหมิ่นว่า หาได้ทีละน้อย อีกสักเมื่อไรจะมี หรือเป็นเศรษฐีมหาเศรษฐีต้องนึกเสมอว่า มากมาจากน้อย เศรษฐีสอนลูกเป็นเรื่องที่เป็นคติสอนของการสร้างควมมี เพื่อแก้ ความไม่มี จึงควรดูตัวอย่างไว้

ส่วนคำสอนในทางพระศาสนา พระพุทธเจ้าทรงสอนไว้โดยตรงในเรื่องการแสวงหาทรัพย์ และการรักษาทรัพย์มีปรากฏในหลายพระสูตร เช่น ทรงสอนไว้ว่า อุฏฐิตา วินิตเต ธนั คนหมั่นยอมหาทรัพย์ได้ เป็นตัวอย่าง ตามพระพุทธรวณะนั้น ทรงยกเอาความหมั่น ความขยันเป็นตัวเหตุให้เกิดทรัพย์ นอกจากทรงสอนให้รู้จักแสวงหา ยังทรงสอนให้รู้จักรักษาทรัพย์ที่แสวงหามาได้ โดยการเก็บรักษาไว้ให้มั่นคง หรือให้ปลอดภัย มีใจเป็นต้น นอกจากนั้นยังทรงสอนให้รู้จักการใช้จ่ายทรัพย์

จริงอยู่ โภคทรัพย์เป็นสิ่งที่ต้องใช้จ่ายเพื่อกินเพื่อใช้แต่ก็ต้องระมัดระวังอย่าใช้จ่ายให้เข้าแบบ “ใช้เกินมี” ต้องใช้จ่ายให้เข้ากับแบบ “มีเกินใช้” เป็นกิจประจำตัวมาลองกระทำตามที่ท่านสอนกันมา และที่พระพุทธเจ้าตรัสสอนไว้ทุกสิ่งก็ จะแก้ความไม่มีให้เป็นความมีได้จริงหรือไม่ ตำรายาวาอย่างนี้แต่อย่าเพิ่งเชื่อ ต้องเอาไปต้มกิน ถ้า

เป็นผงกินจึงจะรู้ว่าแกจันได้จริงหรือไม่ ต้องทดลองจึงจะรู้ว่าแน่นอนข้าพเจ้าผู้เขียน
เกรงอยู่ว่า เมื่อทดลองเอาไปต้มกินตำกินแล้วความจันจะหาย กลายเป็นความมีพิษมาทั่ว
กัน จะไม่มีความจันหรือคนจันให้เราดูเราเห็น เหมือนอย่างทุกวันนี้เท่านั้นข้าพเจ้ายัง
เชื่อมั่นอยู่ว่า ความจันเป็นสิ่งที่แก้ได้และแก้ได้ไม่ยากนัก ถ้าทุกคนต่างตั้งใจที่จะแก้ คน
ที่ไม่ยากจนก็เพราะเหตุที่เขาพากเพียรแกจัน ส่วนคนที่จน ก็เพราะไม่พากเพียรแกจันมี
แต่ซ้ำเติมให้ความจนทับถมเป็นทวีคูณอยู่เรื่อย ๆ จะพ้นจากความจนได้อย่างไร จึงต้อง
ตกเป็นข้าของความจนอยู่ตลอดทั้งชาติ เมื่อชาตินี้แกจันไม่ตกข้าพเจ้าไม่แน่ใจว่าชาติ
หน้าจะแกจันให้ตกได้หรือไม่ สงสัยจริง ๆ

ก่อนจบเรื่องยาแกจัน ข้าพเจ้าถือโอกาสกล่าวความอีกสักเล็กน้อย ข้าพเจ้าได้
ยืมได้ฟังอยู่เนือง ๆ ในเรื่องไม่มีทุนทำการ เพราะเรื่องการทำงานต้องลงทุนทำการทั้ง
นั้นเช่น การทำนาทำไร่ ก็ต้องมีทุนทำการ คือ ค่ากิน ค่าจ้าง แรงงาน ค่าอุปกรณ์ทำ
งาน เช่น จอบเสียมเป็นต้น ค่าพืชพันธุ์ที่ต้องนำมาปลูก ฯลฯ เมื่อทุนไม่มีก็ต้องกู้ยืมเข
มาลงทุน ต้องเสียดอกเบี้ยแพง ๆ บางรายต้องเสียดอกเบี้ยไม่ใช่แพงเฉย ๆ แต่ต้อง
เสียดอกเบี้ยชนิดที่เรียกว่าแพงหูฉี่ทีเดียว ครั้นทำได้เข้าหนเอาคืนเกือบหมดแต่ต้นมือ
เมื่อถึงกลางมือและปลายมือ ก็ต้องกู้ยืมใหม่ เพราะไม่มีทุนทำการของตัวเอง จึงต้องก
ยืมเขามา แล้วจะแกจันได้อย่างไรข้าพเจ้าเห็นด้วยในเรื่องต้องมีทุนทำการ หากไม่มีทุน
ก็ทำการงานไม่ได้ แต่ข้าพเจ้ามีความเห็นว่า ทุนทำการต่าง ๆ ตามที่พูดข้างบนนั้น เป็น
ทุนทำการภายนอก เมื่ออ้างถึงทุนทำการ มักจะอ้างถึงทุนภายนอก แต่ทุนประจำตัวของ
ทุกคนที่มีอยู่ เหตุใดจึงไม่อ้างถึง และยังมีมองข้ามทุนประจำตัว ซึ่งข้าพเจ้าขอเรียกว่า
ทุนภายใน หรือทุนในกันหมด

ข้าพเจ้ามีความเห็นเป็นส่วนตัวอยู่ว่า ทุนภายนอกหรือทุนนอกไม่สำคัญยิ่งกว่า
ทุนภายใน หรือทุนใน ทุนในคืออะไร ทุนในนั้น ข้าพเจ้าพูดออกชื่อมาแล้วข้างต้น
คือ บัญชีสาขานั่นเอง อันได้แก่มือ ๒ เท้า ๒ ศีรษะ ๑ ซึ่งหมายถึงสมองหรือสติปัญญา

ทุน ๕ ประการนี้ เป็นทุนสำคัญ เรามีทุนนี้ด้วยกันทุกคน ต้องพากเพียรพยายามใช้ทุนนี้ให้มาก ทุนนอกจะเกิดมีมาเอง ไม่ต้องร่ำร้องคร่ำครวญว่า ทุนไม่มี ๆ ที่แท้ทุนของตัวมีอยู่ครบ - แต่ไม่ยอมใช้ทุนนั้นต่างหากไปแสวงหาแต่ทุนภายนอกฝ่ายเดียว ต้องนับว่าเป็นความหลงผิดอย่างฉกรรจ์ ลองมาพร้อมใจกันทำงานแลกเปลี่ยนคู่สั๊กที จะเป็นอย่างไร ข้าพเจ้าเชื่อเหลือเกินว่า เมื่อตั้งใจทำงานแลกเปลี่ยนแล้ว เงินทองก็จะไหลมาเทมาไม่ต้องร่ำร้องหาทุนนอกอย่างที่เคยเรียกหา ขอให้พวกเราพากันใช้ทุนในให้มากเป็นพอ กับทั้งต้องยึดมั่นในหลักที่ว่า “เอางานแลกเปลี่ยน ๆ” สูตรเอางานแลกเปลี่ยนนี้ เป็นสูตรวิเศษนักใช้ได้ทั้งวัดทั้งบ้าน

บทที่ ๓

เนื้อถ้อยกระถางความตามที่ข้าพเจ้าพูดมาข้างต้นนั้นสรุปรวมได้ว่า เป็นยาแก้จนตามหัวข้อเรื่องของหนังสือเล่มนี้ ความจนเป็นสิ่งที่แก้ไขได้ หากเปรียบเทียบความจนเหมือนโรคชนิดหนึ่ง ก็เป็นโรคชนิดที่มีตัวยาสำหรับรักษาให้หายได้แน่นอน ตัวยามีทั้งตัวยาสำเร็จรูป มีทั้งตัวยาที่ต้องเก็บนำมาประกอบเข้าเป็นขนาน ตัวยาสำเร็จรูปได้ให้ไว้ว่า “มีเกินใช้ ได้เกินเสีย” ส่วนตัวยาที่ต้องเก็บนำมาประกอบเป็นขนานนั้น มีหลายสิ่งหลายอย่าง คือนำเอามาจากหนังสือประถม ก. กา ของเก่า นำเอามาจากหลักความที่เศรษฐีสอนลูก นำเอามาจากคำสอนของพระพุทธเจ้า ดังที่พูดมาแล้วข้างต้น มารวมกันเข้าเป็นยาขนานเล็ก ต้มกินได้ ตำกินได้ จะใช้อาบ ใช้ทา เห็นท่าไม่สำเร็จ จะแก้จนให้ชัดเจนเห็นจะไม่ได้ อนึ่ง การทำกิจการต่าง ๆ ต้องลงทุนในการทำ ดังนั้นจึงต้องมีทุนสำหรับประกอบกิจการ อันเรื่องทุนนั้นมีทั้งทุนนอกทุนใน เมื่อพูดกันเรื่องทุน มักพูดมุ่งเอาทุนนอกกันเสียหมด ลืมนึกถึงทุนใน หรือนึกไม่ถึงในเรื่องทุนใน ความจริงทุนในสำคัญไม่น้อยกว่าทุนนอก หากจะพูดกันอย่างตรงไปตรงมาโดยไม่ต้องเกรงใจ ก็

ต้องพูดว่า ทุนในสำคัญกว่าทุนนอกเพราะทุนในเป็นทุนที่เอางานแลกเงิน เมื่อลงทุนไป
แล้วมักได้ผลแน่นอนกว่า

ข้อความตามที่ข้าพเจ้าพูดมาทั้งหมดนี้ อาจเป็นคุณประโยชน์แก่ผู้ปฏิบัติตาม
จะมากน้อยเพียงใดสุดแต่การปฏิบัติตามจะมั่นคงแข็งแรงหรืออ่อนแอคลอนแคลน ที่จะ
ไม่เกิดคุณประโยชน์เช่นนั้น ข้าพเจ้าเห็นว่าเป็นไปได้ความจนไม่ใช่พ่อแม่ของเรา ไม่ใช่
โชฎิวงศ์พงษ์พันธุ์ของเรา ไม่ใช่มิตรสหายของเรา ดูไม่จำเป็นที่เราจะต้องคอยเหนี่ยว
รั้ง หรือประคับประคองเอาไว้ มันเกาะกินและทำลายเราเหมือนตั้งโรคร้ายไข้เจ็บ จึง
เป็นการสมควรที่ทุกคนจะกำจัดทำลาย ชับไล่ไสส่งให้พ้นไปจากตัวเรานั้นจะไปอยู่ได้ที่
ไหนก็ช่างหวัมนึกถึง ไม่จำเป็นต้องไปอาลัยตายอยากกับมัน พวกเราจะได้พอสัมหน้าอาปาก
ได้บ้างมั่งมีกับเขาบ้าง ถึงจะยังไม่ถึงขั้นเศรษฐีมหาเศรษฐีก็ไม่ใช่ไร มีพอกินพอใช้
เป็นอย่างต่ำก็ดีแล้ว ขอทุกคนอย่าได้สมัครใจทับถมตัวเองให้จมอยู่ในปลักคือความจน
ต้องเพียรพยายามยกตนขึ้นจากปลักคือความจนให้จงได้ ความจนเป็นสิ่งที่แก้ได้ ทั้งมียา
แก้จนไว้ให้ด้วย ข้าพเจ้าขอจบเรื่องยาแก้จนด้วยคำปิดท้ายว่า:-

“จนทั้งนอก จนทั้งในไม่ใ้การ
เร่งคิดอ่านแก้จนให้พ้นตัว”

ความเอื้อเฟื้อ

คือ

เนอบาบุญ

บทที่ ๑

มาตกา คือ แม่บทหรือหัวข้อเรื่องของหนังสือเล่มนี้ตั้งกล่าวข้างต้น มิใช่เป็นแม่บทที่ข้าพเจ้าคิดหรือผูกขึ้นเอง ข้าพเจ้าเป็นเพียงแต่ได้ยินได้ฟังมาแล้วกำหนดจดจำไว้จะเป็นของท่านผู้ใดตั้งไว้ และตั้งไว้เมื่อใด ต้องยอมรับว่าจนด้วยเกล้า ลองถามเพื่อนฝูง ก็ไม่มีใครทราบถึงท่านผู้ตั้งถ้อยคำนี้ไว้ ยังแถมได้รับคำตอบว่าไม่เคยได้ยินเสียด้วยซ้ำ จึงเป็นอันหมดหนทางที่จะทราบได้ เมื่อหาผู้ตั้งถ้อยคำนี้ในปัจจุบันไม่ได้ จึงจำเป็นต้องโยนเรื่องไปหาอดีต ต้องยอมรับไว้ก่อนว่า ถ้อยคำเช่นนี้ท่านแต่ปางก่อนได้ตั้งไว้ให้เป็นหลักจำ และเป็นหลักใจของประชาชน ข้าพเจ้าเคยได้ยินได้ฟังถ้อยคำของเก่า ซึ่งคนชั้นพ่อแม่ปู่ย่าตายายเคยพูดอยู่เสมอ อันเกี่ยวด้วยความเอื้อเฟื้อ ถ้อยคำนี้มีอยู่ว่า “ถึงมิใช่ญาติใช่เชอ ถ้ามีความเอื้อเฟื้อก็เหมือนเนื้ออาตมา” และมีอีกตอนหนึ่งซึ่งมีลักษณะตรงกันข้ามว่า “ถึงเป็นญาติเป็นเชอ ถ้าไม่มีความเอื้อเฟื้อ ก็เหมือนเนื้อในป่า” เพราะมีถ้อยคำของเก่าซึ่งอยู่ในลักษณะเดียวกัน โดยยกเอาความเอื้อเฟื้อเป็นสำคัญตั้งกล่าวเช่นนั้น ข้าพเจ้าจึงโยนเอาแม่บทของเรื่องนี้ว่าเป็นของเก่าแก่ เป็นคติประจำประชาชนมานานักหนาแล้ว

“ถึงมิใช่ญาติใช่เชอ ถ้ามีความเอื้อเฟื้อ ก็เหมือนเนื้ออาตมา” ถ้อยคำอันเป็นคตินี้ แสดงถึงความเอื้อเฟื้อว่าเป็นสิ่งยอดเยี่ยมของสังคม หรือจะเรียกว่าเป็นทั้งเพชรน้ำหนึ่ง

ของสังคมก็ว่าได้ หัวใจของสังคมสงเคราะห์นั้นมิใช่อื่นไกลที่ไหน คือความเอื้อเฟื้อนั้นเอง ท่านเปรียบเทียบความเอื้อเฟื้อว่าเหมือนเนื้ออาตมานั้น เป็นคำเปรียบที่หลักแหลมและเด็ดขาดยิ่งนัก บุคคลที่ท่านบัญญัติไว้ว่าเป็นญาติตามความหมาย มุ่งเอาบุคคลที่เป็นสายโลหิตเดียวกัน ที่ยังถือกันแข็งแรงอยู่ในปัจจุบัน กำหนดเอา ๗ ชั่วโคตร แต่ความจริง สายโลหิตมิใช่จะหมดสิ้นเพียง ๗ ชั่วโคตรเท่านั้น ยังสืบทอดออกไปอีก สายโลหิตยังไม่สิ้นสุดเพียงใดความเป็นญาติยังมีอยู่เพียงนั้น แต่จะนับกันว่าเป็นญาติหรือไม่ อยู่ที่การนับหรือไม่ นับ มิใช่อยู่ที่สายโลหิต และคำว่าญาติ ยังมีความหมายอีกอย่างหนึ่ง คือจะต้องรับรู้ในระหว่างกันของผู้ร่วมสายโลหิต รู้ในอะไร รู้ในความเสื่อมความเจริญในความสุขความทุกข์เมื่อรับรู้แล้วจักได้ช่วยกันรักษา ส่งเสริมความเจริญความสุข หรือจักได้ช่วยกันขจัดปัดเป่าความเสื่อมความทุกข์ หลักมีอยู่เช่นกล่าวนี้ ดังนั้นหลักที่นับว่าเป็นชีวิตของความเป็นญาติ จึงตกอยู่ที่ความเอื้อเฟื้อ ในทางพระศาสนาส่วนพระธรรมแสดงภาวะแห่งความเป็นญาติไว้อีกหลักหนึ่ง ซึ่งไม่เกี่ยวข้องสายโลหิตแต่ยกเอาความคุ้นเคยเป็นหลัก ดังพระพุทธภาษิตว่า **วิสุตสา ปรมา ญาติ** ความคุ้นเคยชื่อว่าเป็นญาติอย่างสนิทความคุ้นเคยในที่นี้ มุ่งถือความเอื้อเฟื้อเป็นหลักสำคัญ เป็นหัวใจของความคุ้นเคยทีเดียว เพราะความคุ้นเคยเป็นแรงบันดาลใจให้เกิดการช่วยเหลือหลายหลากมากชนิดเมื่อหัวใจแห่งความเป็นญาติอยู่ที่ความเอื้อเฟื้อ บุคคลผู้มีความเอื้อเฟื้อ แม้จะมีได้ร่วมสายโลหิต ก็จัดเข้าในกลุ่มญาติที่พูดกันว่า แม้มิใช่ญาติก็เหมือนญาติ หรือยิ่งกว่าญาติเสียด้วยซ้ำ ดังนั้น มิได้หมายเอาอื่นใดเลย หมายเอาความเอื้อเฟื้อนั่นเอง โดยนัยตรงกันข้ามถึงจะได้ร่วมสายโลหิตกันซึ่งถือว่าเป็นญาติโดยเลือดเนื้อ ถ้าหัวใจแห่งความเป็นญาติไม่มีความเป็นญาติ ก็เรียกกันว่าสักแต่ว่าเป็นญาติเพราะความร่วมสายโลหิตกันนั้น จะซอกกันก็มีได้ จะขายกันก็มีขาด เหมือนดินที่สนไอชะของดินแล้ว ถึงจะหมดความหมายของดินแต่ก็จะเรียกอย่างอื่นมิได้ ต้องเรียกว่าดินอยู่วันยังค่ำ ฉะนั้นดินนั้นนั้น ท่านเปรียบของท่านไว้ว่า “**เหมือนเนื้อในป่า**” เป็นคำเปรียบที่คมคายยิ่งนัก เนื้อ เหมือนกันแต่มิใช่เนื้ออาตมา กลายเป็นเนื้อในป่าไปเสียได้.

บทที่ ๒

“ความเอื้อเฟื้อคือนอบนาบุญ” เป็นถ้อยคำที่แสดงถึงเหตุที่ส่งผล ความเอื้อเฟื้อเพื่อเป็นเหตุ นอบนาบุญเป็นผล หรือพูดตามสำนวนนักเทศน์กว่า ความเอื้อเฟื้อเป็นการบุญ นอบนาบุญเป็นตัวอันสงส์ ความเป็นอันเดียวกัน เมื่อพูดกันเรื่อย ๆ ไปในเรื่องของคำว่าความเอื้อเฟื้อ เข้าใจกันดีทั้งชาววัดชาวบ้าน ชิมซาบกันตลอดเรื่อง ไม่มีการต้องสะดุดหยุดคิดแต่อย่างใด หากจะลองตั้งเป็นคำถามเล่น ๆ หรือจะเป็นคำถามจริงก็ได้ว่า ความเอื้อเฟื้อคืออะไรต่อคำถามนี้ แม้จะตอบได้ก็ต้องหยุดคิดเหมือนกัน ปุบปับตอบเห็นจะถูกต้องไต่ยาก ความเอื้อเฟื้อถูกใช้มานาน ความหมายย่อมขยายตัวออกไปตามกาลเวลาหรือตามความต้องการของคน พอจะรวมนำมาพูดไว้ในที่นี้ถึงความเก่าความใหม่ ตามที่ใช้กันอยู่ คือกิริยาที่ช่วยเหลือ กิริยาที่อุดหนุนหรือคำจุน กิริยาที่เจือจางหรือคำจุน กิริยาที่เจือจางหรือเผื่อแผ่ หนึ่ง ขอชี้แจงไว้ด้วยว่า กิริยาทั้ง ๓ อย่างนี้หมายเอาเฉพาะการกระทำในสิ่งที่เป็นคน มิใช่ในสิ่งที่ป็นโทษ และในกิริยาทั้ง ๓ อย่างเห็นควรมีคำขยายความไว้สักเล็กน้อย เพื่อเป็นเครื่องประดับสติปัญญา

การช่วยกัน เป็นคุณธรรมเพื่อโลก หรือเพื่อชุมชนถ้าโลกหรือชุมชนมนุษย์ปราศจากคุณธรรมข้อนี้ ความขาดแคลนในสิ่งที่มนุษย์ต้องการต่าง ๆ จะบังเกิดขึ้นมิใช่น้อย เพราะมนุษย์แต่ละคน ไม่อาจจะบันดาลให้สิ่งที่ตนต้องการบังเกิดขึ้นได้โดยพร้อมมูลเพียงแต่ปัจจัย ๔ ซึ่งเป็นของจำเป็นแก่ชีวิต คือ อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย ยาสำหรับรักษาโรครภัยไข้เจ็บ มนุษย์แต่ละคนก็หมดปัญญาหมดความสามารถที่จะบันดาลให้เกิดแก่ตนได้โดยสมบูรณ์ ต้องอาศัยผู้อื่นช่วยเหลือทั้งนั้น รู้กันอยู่เห็นกันอยู่ทั้งโลก มนุษย์เราปราศจากความทุกข์ความยากความลำบาก หรือมีความทุกข์ความยากความลำบากพอยังทนได้ ก็เพราะได้อาศัยความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน การช่วยกันนั้น แบ่งแยกเป็นลักษณะหรือประเภทใหญ่ ๆ ได้ ๓ ประการคือ การช่วยกันสร้างเสริมประการหนึ่ง การช่วยกันบำรุงรักษาประการหนึ่ง และการช่วยกันกำจัดขจัดเบ้าประการหนึ่ง การสร้าง

เสริมซึ่งสิ่งอันใด การบำรุงรักษาซึ่งสิ่งอันใด การกำจัดบัพเพซึ่งสิ่งอันใด ในเรื่องตั้ง
กล่าวนั้น เป็นปัญหาที่จะพูดกันสืบต่อไป

สิ่งที่มนุษย์ต้องการในโลกนี้ หากจะให้กล่าวรายละเอียดแต่ละอย่าง ต้องยอมรับว่า
หมดปัญญาที่จะกล่าวได้ทั่วถึง ชาติสิ่งนี้ได้สิ่งโน้น ชาติสิ่งโน้นได้สิ่งนี้ จะให้
สมบูรณ์จริงๆ เป็นสิ่งเหลือวิสัย เมื่อเป็นดังนี้ จึงต้องหันเข้าหาหลักในทางพระศาสนา
หลักในทางพระศาสนาท่านกำหนดไว้ว่า สิ่งที่มนุษย์ทั่วโลกต้องการมีอยู่ ๓ ประการ คือ
อัตถะ ๑ หิตะ ๑ สุขะ ๑ อัตถะคือตัวประโยชน์ หิตะคือสิ่งที่เกื้อกูล สุขะคือความ
สะดวกความสบาย สะดวกแต่ไม่สบายหรือสบายแต่ไม่สะดวก อย่างนี้ยังไม่เป็นสุขะเต็ม
ตัว เป็นเพียงครึ่งตัวเท่านั้น แต่ก็ต้องยอมรับว่าอยู่ในสังเวียนของสุขะ ครั้นเมื่อได้หลัก
ดังนี้แล้ว ปัญหาที่ว่าสร้างเสริมซึ่งสิ่งอันใดเป็นต้น ก็ตอบได้ง่าย คือตอบว่าสร้างเสริม
ซึ่ง อัตถะ หิตะ สุขะ บำรุงรักษาซึ่ง อัตถะ หิตะ สุขะ กำจัดบัพเพซึ่งสิ่งที่เป็น
พิษเป็นภัยแก่ อัตถะ หิตะ สุขะ ความเอื้อเฟื้อในแขนงการช่วยเหลือในลักษณะหรือ
ประเภทใหญ่ ๓ ประการดังกล่าวแล้ว มีคำขยายความดังกล่าวมาโดยย่อด้วยประการฉะนี้

ในส่วนการกำจัดหรืออุดหนุนกัฏฐิ ในส่วนการเผื่อแผ่หรือเจือจานกัฏฐิ ตาม
หลักรวบยอด ก็มุ่งหมายไปในทาง อัตถะ หิตะ สุขะ ทั้งในส่วนกำจัดอุดหนุน ทั้งใน
ส่วนเผื่อแผ่เจือจาน ในเรื่องนี้ แม้จะมีข้อที่ควรอธิบายขยายความอยู่บ้าง แต่ก็เห็นว่า
พอจะมองรู้ต้ออกกันได้บ้างพอสมควรแล้ว ไม่จำเป็นต้องอธิบายขยายความแต่ประการใด ข้อ
ความตามที่พูดมาโดยสังเขป วิญญูชนจะพึงเห็นได้เองว่าความเอื้อเฟื้อ เป็นหลักจำเป็น
ของสังคมเพียงใด เป็นการแสดงออกซึ่งคุณธรรมอันล้ำเลิศ คือ เมตตา กรุณา อย่างน่า
ชื่นใจสักเพียงใด เมื่อหยุดหลักว่า เมตตาช่วยค้ำจุนโลกไว้ฉันใด ความเอื้อเฟื้อ ก็ช่วย
ค้ำจุนโลกไว้ฉันนั้น เมื่อจะยุติเอาว่า โลกไม่เซ ไม่ทรุด ไม่พังทลาย ดำรงอยู่ได้เป็น
ปกติ เพราะเมตตาค้ำจุนไว้ ก็ต้องยุติได้เหมือนกันว่าโลกไม่เซ ไม่ทรุด ไม่พังทลาย
ดำรงอยู่ได้เป็นปกติ ก็เพราะความเอื้อเฟื้อได้ค้ำจุนไว้ ความเมตตาที่มีอำนาจมหาศาล
เพียงใด ความเอื้อเฟื้อก็มีอำนาจมหาศาลเพียงนั้น

บทที่ ๓

อันรากแก้วของความเชื่อเพื่อนั้น อยู่ที่การกระทำหรือการปฏิบัติอย่างใดอย่างหนึ่ง ซึ่งมีชื่อเรียกว่า “มูล” คือรากเง่า หรือ “วัตถุ” คือที่ตั้ง เพราะความเชื่อเพื่อนั้น ชื่อที่เรียกตามผลของการกระทำหรือปฏิบัติตาม หลักที่ใช้ในการกระทำหรือใช้ในการปฏิบัติ นั้น มีอยู่มากชนิด แต่ข้าพเจ้าจะขอนำมาพูดในที่นี้แต่เพียงบางหลัก เรียกชื่อตามหลักธรรมว่าสังคหวัตถุ หรือธรรมเป็นที่ตั้งแห่งความสงเคราะห์ พระพุทธเจ้าทรงจำแนกไว้ ๔ ประการ คือทาน ๑ ปิยวาจา ๑ อุตถจริยา ๑ สมานัตตตา ๑ มีอธิบายโดยย่อดังต่อไปนี้

ทาน แปลตามตัวว่า การให้ ให้ซึ่งอะไร คนทั่วไปย่อมเข้าใจว่า เมื่อเอ่ยถึงทาน มิใช่เงินทองที่ไหน หมายถึงการให้วัตถุสิ่งของภายนอก เช่น ข้าวน้ำ เครื่องนุ่งห่ม เครื่องใช้สอย ทรัพย์สินอย่างอื่น ๆ ฯลฯ ส่วนท่านผู้รู้ซึ่งได้ศึกษาเล่าเรียนมา รู้กว้างออกไปได้อีกว่า ทาน การให้มิได้หมายเฉพาะการให้วัตถุสิ่งของภายนอกต่าง ๆ เท่านั้น หมายถึงการให้วิชาความรู้อันหาโทษมิได้ ทั้งในทางธรรม ทั้งในทางโลกตลอดมาถึงการให้คำชี้แจงแนะนำพร่ำสอนตักเตือนว่ากล่าวในสิ่งที่ถึงมาทุกประการ นอกจากนี้ ยังมีอีกประการหนึ่งซึ่งแอบตัวอยู่ไม่ค่อยมีใครได้พบเห็น นั่นคือที่เรียกเป็นคำบาลีว่า อภยทาน ซึ่งแปลว่า การให้อภัย การให้แต่ละชนิด เรียกได้ว่าเป็นความเชื่อเพื่อนทั้งสิ้น

ปิยวาจา ได้แก่เจรจาจาที่อ่อนหวาน หรือการพูดที่นึ่มนวลควรดื่มไว้ในใจ ฟังระรื่นหู ไม่ขลุขลุเข้าไปครูดสีหู ซึ่งเป็นเหตุให้เกิดความระคายเคือง ก่อให้เกิดความเจ็บช้ำน้ำใจ “แต่ลมปากหวานหูไม่รู้หาย” เป็นของท่านสุนทรภู่ คำดังกล่าวนี้ ช่างตรงกับปิยวาจาแท้

อุตถจริยา ได้แก่การประพฤติสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่ผู้อื่น เนื้อแท้ของอุตถจริยา อยู่ตรงที่ช่วยทำประโยชน์เพื่อให้ มิใช่ทำประโยชน์เพื่อรับ ความตั้งใจอันบริสุทธิ์เพื่อให้

อย่างเดียว ผลตอบแทนใด ๆ มิได้มุ่งหวัง หากจะเกิดผลตอบแทนใด ๆ อันนั้น เป็นเรื่อง
ของผู้ได้รับโดยเฉพาะ ที่เกิดสำนักในบุญคุณ และเป็นสิ่งที่ห้ามกันมิได้

สมานัตตตา ได้แก่ความเป็นคนมีตนเสมอไม่ถือตัวคุณธรรมชั้นนี้ มีปัญหาอยู่
ว่า ความหมายเพียงไหน หรืออย่างไร แต่ผู้เขียนจะไม่ชี้แจงรายละเอียดในที่นี้ เพราะ
โอกาสไม่ให้ แต่จะขอให้หลักไว้ว่า สมานัตตตา มิใช่เรื่องของการไว้ตัว ที่เรียกกันโดย
ทั่วไปว่า การถือตัว แต่หมายถึงการวางตัวโดยเหมาะสม เหมาะสมอย่างไร คือเหมาะ
สมแก่ฐานะ เหมาะสมแก่บุคคล เหมาะสมแก่เหตุการณ์ เหมาะสมแก่เวลา คนที่วางตัว
ให้เหมาะสมนั้น เป็นผู้ประกอบด้วยสมานัตตตาอย่างแท้ ไม่ขาดและไม่เกิน ในระหว่าง
ตนกับผู้อื่น

ทาน กับ อุตถจริยา เป็นตัวการแสดงออกซึ่งความเอื้อเฟื้อ ไม่มีปัญหาที่จะ
ต้องสงสัยแต่อย่างไร เพราะเห็นได้ชัดแจ้งแต่ที่วาทะปิยวาจาจากสมานัตตตาเป็นตัวการแสดง
ออกซึ่งความเอื้อเฟื้อด้วยนั้น ชวนให้สงสัยอยู่ว่า จะเป็นได้อย่างไร ขอชี้แจงเพื่อแก้
ความสงสัยในเรื่องนี้ว่า ความเอื้อเฟื้อที่จะมีรูปร่างครบบริบูรณ์ จะต้องมีปิยวาจา กับ
สมานัตตตาเข้าร่วมด้วย ถ้าหาไม่แล้ว ความเอื้อเฟื้อด้วยการให้ หรือด้วยการทำสิ่งเป็น
ประโยชน์แก่ผู้อื่น จะบกพร่องทันที ตัวอย่างเช่น จะให้ข้าวให้น้ำแก่ใคร ๆ ก็ตามด้วยใช้
ถ้อยคำที่หยาบคายว่า “เอา แดกเสียซิ” ดังนี้ ผู้ที่รับจะรู้สึกอย่างไร ก็คงจะรู้กันได้โดย
ไม่ต้องอธิบาย ผู้รับคงจะไม่รับ หรือกลืนไม่ลงเป็นแน่ เพราะเหตุที่ได้ยินได้ฟังเช่นนั้น
หรือการไว้ตัวจนหน้าหมั่นไส้ก็เช่นเดียวกัน มิใช่แสดงออกซึ่งความเอื้อเฟื้อที่ผู้อื่นจะรับไว้
ด้วยเคารพรักหรือด้วยน้ำใจที่ชุ่มชื่นเบิกบาน ดังนั้น คุณธรรม ๒ ประการ คือทั้ง
ปิยวาจา ทั้งสมานัตตตา จึงต้องมีอยู่ด้วยความเอื้อเฟื้อ จึงจะสมบูรณ์แบบ

บทที่ ๔

ความเอื้อเฟื้อคืออะไร มีคำขยายความออกไปอย่างไร ข้าพเจ้าได้กล่าวมาแล้ว
และกล่าวตามความคิดเห็นของข้าพเจ้า เป็นการกล่าวถึงตัวเหตุ ผลที่ตามตัวเหตุนี้มา ก็
คือ “เนอานาบุญ”

คำว่าเนื่อนาบุญ ท่านผู้ผูกคำนี้ไว้ เดิมคงจะจับความตามแนวบาลีแสดงบทสัง-
 กุณที่ว่า “อนุตฺตรํ ปุณฺณกฺเขตฺตํโลกสฺส” พระอริยสงฆ์สาวกของพระผู้มีพระภาค
 เป็นนาบุญของโลก ไม่มีนาบุญอื่นยิ่งกว่า แต่ตัดคำว่า อนุตฺตรํ ออกเสีย เหลือไว้แต่
 ปุณฺณกฺเขตฺตํ บุคคลผู้มีความเอื้อเฟื้อไม่ว่าจะโดยประการหนึ่งประการใด ย่อมเป็นผู้มี
 หน้าที่งาม มุ่งสิ่งที่เป็นคุณเป็นประโยชน์เป็นความผาสุก แก่ผู้อื่นเป็นสำคัญ เป็นผู้ที่ไม่
 กลัว คือ ไม่กลัวแต่ความลำบาก ไม่กลัวแต่ความสิ้นเปลืองของตน มุ่งความสำเร็จผล
 ของผู้อื่นเป็นที่ตั้ง บุคคลประเภทนี้ควรแก่การเคารพรักใคร่ ควรแก่การยกย่องนับถือบูชา
 ควรแก่การปฏิการและการสักการโดยแท้จริง [เพราะร่างกายและชีวิตหรือเลือดเนื้อของ
 ท่านไม่เป็นหมัน เผล็ดดอกออกผลให้เป็นที่ชื่นชมยินยินดีแก่ผู้อื่นและด้วยอานุภาพแห่ง
 ความเอื้อเฟื้อนั้นเป็นแรงจูงใจให้บุคคลปรารถนาที่จะปฏิการะและสักการะบูชาด้วยความเต็ม
 ใจ และการกระทำเช่นนั้นของท่านผู้ที่สมบูรณ์ไปด้วยความเอื้อเฟื้อ ย่อมมีผลานิสงส์อย่าง
 น่าชื่นชม คล้ายกับนาที่เป็นดินดี และบุคคลได้ไถแล้ว พืชที่หวานที่ปลุกกลงไปย่อมมีผล
 ไพบุลย์ ดังนั้น ความเอื้อเฟื้อจึงเป็นเนื่อนาบุญได้เป็นอย่างดีพิเศษ ข้าพเจ้าขออ้อเอาท่าน
 เจ้าคุณพระเทพคุณาธาร เป็นสักขีพยานในข้อนี้ และเชื่อว่าไม่มีท่านผู้ใดโต้แย้งได้
 เพราะมีความจริงเป็นที่ประจักษ์ร่วมกันอยู่เห็นกันอยู่โดยทั่วไป

วิทยุธรรมเทศนา
พระธรรม บัญญาบดี
กรรมการมหาเถรสมาคม
วัดสามพระยา

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส.

สนฺตุภูจฺ्ฉี ปรมฺมิ ธนฺนติ.

บัดนี้ จักวิสัชนาพระธรรมเทศนาในบรมทรัพย์ฉลองศรัทธาพอเป็นเครื่อง
ประดับสติปัญญาของสาธุชนพุทธบริษัท พอสมควรแก่เวลา ดำเนินความตามพระพุทธรูป
ภาสิตที่ได้ยกเป็นอุเทศแห่งพระธรรมเทศนาก็คือว่า “สนฺตุภูจฺฉี ปรมฺมิ ธนฺ” แปลว่า
ความสันโดษเป็นบรมทรัพย์ คือทรัพย์อย่างยอดเยี่ยม มีอรรถาธิบายความสืบต่อไป

อันวัตถุที่สมมตินามกันว่าทรัพย์ เป็นสิ่งที่ใคร ๆ ก็ปรารถนา แม้แต่เด็ก ๆ ยัง
ไม่รู้เดียงสาว่าจะใช้ทรัพย์นั้นอย่างไร ก็ยังต้องการอยากได้ ที่เป็นเช่นนั้น เพราะเหตุว่า
ทรัพย์เป็นเครื่องทำใจให้พอใจ ทำใจให้ครึกครื้น ทำใจให้ชื่นบาน ประกอบทั้งเป็น
ตัวยาแก้ความจนคั่นแค้นได้อย่างฉมัง

ในทางโลกกำหนดทรัพย์ไว้หลายประเภท หลายชนิดนั้นใด ในทางธรรมท่าน
ก็กำหนดทรัพย์ไว้หลายประเภทหลายชนิดนั้นนั้น จะขอแสดงเฉพาะในทางธรรมเท่านั้น
ในทางพุทธศาสนา ในที่บางแห่ง พระพุทธเจ้าทรงยกหมวดธรรมบางหมวดขึ้นแสดงว่า
เป็น “อริยทรัพย์” เพราะเป็นทรัพย์ที่จริงจัง ๆ เป็นทรัพย์สมบัติที่ติดตัวได้จริงเป็นทรัพย์
สมบัติยั่งยืนถาวรในที่บางแห่ง ทรงยกข้อธรรมบางข้อขึ้นแสดงว่าเป็น “บรมทรัพย์”
เพราะเป็นทรัพย์ที่ยิ่งกว่าทรัพย์อื่นใดในโลก

ก็ข้อธรรมอะไรเล่า ที่พระพุทธองค์ทรงยกขึ้นแสดงว่าเป็นบรมทรัพย์ ข้อธรรม ที่เป็นบรมทรัพย์นั้นมีใช้อื่นไกล ที่แท้ก็คือความสันโดษนั่นเอง ความสันโดษนั้นนอกจาก จะเป็นบรมทรัพย์แล้ว พระพุทธองค์ยังทรงแสดงไว้เป็นส่วนคุณลักษณะต่างๆ กันในวัน ที่หลายสถาน คือทรงแสดงว่าเป็นธรรมทำที่พึงก็มี ดังปรากฏในนาถกรรมธรรม คือธรรม กระทำที่พึง ทรงแสดงว่าเป็นอุดมมงคลก็มี ดังปรากฏในมงคลสูตรว่า ความสันโดษ เป็นอุดมมงคล คือเหตุที่นำความเจริญชั้นสูงสุดมาให้

คำว่า “สันโดษ” ที่ใช้เป็นสามัญในพากย์ไทยนั้น แผลงจากคำบาลีว่า “สนโตโส” หรือ “สนตุฏฐิ” คำว่า “สนตุฏฐิ” นี้ ท่านพระโบราณจารย์ได้นิยาม คำนี้ไว้หลายนัยด้วยกัน คือว่า “สกั ตตุฏฐิ” ยินดีหรือพอใจด้วยสิ่งของของตนบ้าง ว่า “สนตฺ ตตุฏฐิ” ยินดีหรือพอใจด้วยสิ่งของที่ตนมิได้อยู่บ้าง ว่า “สมิ ตตุฏฐิ” ซึ่งท่านแก้ว่า ยินดีหรือพอใจโดยอาการสม่าเสมอ คือไม่ยินดีในร้ายบ้าง แต่คำว่า “สมิ ตตุฏฐิ” นี้ ถ้า จะแปลให้กินความกว้างและอนุรูปแก่ ๒ คำข้างต้นแล้ว จะแปลว่ายินดีหรือพอใจโดย เหมาะสมก็ได้

ก็สิ่งของอะไรเล่าชื่อว่าสิ่งของของตน สิ่งที่ต้องกินต้องใช้ ชื่อว่าเป็นสิ่งของ ของตน โดยอธิบายว่า ของกินและของใช้เป็นสิ่งจำเป็นที่สุดของมนุษยชาติ เพราะว่า เมื่อขาดของเหล่านี้แล้ว ความสุขแห่งชีวิต ความสะดวกแห่งชีวิต ย่อมจะมีไม่ได้ ใน ที่สุดการดำรงอยู่แห่งชีวิตก็จะทรงอยู่ไม่ได้ เพราะไม่มีปัจจัยที่จะหล่อเลี้ยง สิ่งจำเป็น เหล่านี้ ในทางพระศาสนาเรียกว่าปัจจัย ๔ คือ อาหาร ๑ เครื่องนุ่งห่ม ๑ ที่อยู่อาศัย ๑ ยารักษาโรคภัยไข้เจ็บ ๑ ล้วนเป็นของจำเป็นโดยธรรมชาติ แต่ปัจจัย ๔ นั้นจะเกิดเอง หาได้ไม่ ต้องอาศัยการสร้างการกระทำของมวลมนุษย์ จึงจะบังเกิดเป็นผลอำนวยความสะดวก แก่ประชาชนตามต้องการ เมื่อมีความจริงปรากฏอยู่เช่นนี้ทุกยุคทุกสมัยเป็นลำดับมา สมเด็จพระบรมศาสดาจิงตรัสสอนสัตว์โลกให้แสวงหาของกินของใช้ที่จำเป็นเป็นเบื้องต้น ก่อน มิได้ทรงสั่งสอนให้เบียดหน้ายหรือระอาด้วยอำนาจความเกียจคร้านในการแสวงหา

บัจจย ๔ แม้ในทางพระวินัยก็ทรงสั่งสอนให้พระภิกษุหมั่นแสวงหาบัจจยเครื่องเลี้ยงชีวิต
 ๔ ประการนั้นจนกว่าจะสิ้นชีวิต ดังปรากฏในอนุศาสน์ที่ตรัสให้เป็นหน้าที่ของพระ-
 อุปัชฌายะจะต้องบอกแก่ภิกษุใหม่ว่า “ตตฺถ เต เยวชิวํ อุตฺตสาโห กรณียโ” เธอพึง
 กระทำความอุตสาหะบากบั่นในการแสวงหาบัจจย ๔ นั้น จนกว่าจะสิ้นชีวิต ดังนี้
 เพราะฉะนั้น ผู้ใดเกียจคร้านไม่ประกอบกิจตามหน้าที่ เช่น เป็นคฤหัสถ์ก็ไม่พอใจทำ
 กิจการที่ต้องทำเป็นต้นว่า กสิกรรม พาณิชยกรรม อุตสาหกรรม หรือการอาชีพอย่าง
 อื่นใด อันเป็นแนวทางจะให้โตมาซึ่งบัจจยเครื่องเลี้ยงชีพตามที่สามารภ ผู้นั้นไม่ชื่อว่า
 “สกํ ตุมฺหฺญู” หรือสันโดษ หากเขาผู้นั้นจะอ้างตนว่าเป็นคนสันโดษหรือตั้งอยู่ในสันโดษ
 ก็พึงนิษฐานได้ว่าไม่ใช่สันโดษทางพุทธศาสนา หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งว่าไม่ใช่สันโดษแท้
 เป็นสันโดษปลอม เรียกว่าสันโดษปฏิรูปเป็นสันโดษที่อ้างขึ้นเพื่อความเกียจคร้าน เมื่อ
 บุคคลไม่พอใจในการแสวงหาของกินของใช้ด้วยการประกอบกิจการต่าง ๆ เช่นนั้นแล้ว
 ผลที่เกิดตามหลังมาก็คือไม่มีกินไม่มีใช้ แม้แต่เพียงยังอัตภาพให้ดำรงอยู่ได้ก็ยิ่งยาก ไม่
 ต้องกล่าวถึงความร่ำรวยเป็นเศรษฐีมหาเศรษฐี ลักษณะการเช่นนี้เรียกกันเป็นคำสามัญ
 ว่า ยากจนคั่นคั่น อันมีมูลมาจากความ “มีไม่พอ” โดยตนเองเป็นผู้ก่อให้เกิดขึ้นแก่ชีวิต
 เพราะชีวิตเป็นของสุดที่รักสุดถนอมของมนุษย์โดยธรรมชาติและตามปกติ เมื่ออันตราย
 แห่งชีวิตปรากฏขึ้น แม้นตนเองเป็นผู้ก่ออันตรายให้แก่ชีวิตก็ตาม บุคคลย่อมแสวงหาทาง
 ออกเพื่อนำชีวิตให้รอดจากอันตราย แม้ชั่วขณะหนึ่งพักหนึ่ง ฉะนั้น เมื่อไม่พอใจในการ
 ที่จะนำชีวิตออกไปในทางที่ชอบแล้ว ก็ยังมีเหลืออยู่อีกทางเดียว คือนำออกไปในทางที่
 ผิด ความทุจริตในทางกาย วาจา จิต จึงปรากฏขึ้นตามมา ความขาดบัจจยแห่งชีวิตเป็น
 มูลเหตุจนถึงให้ประพฤติกุจริตได้ เพราะอาศัยความไม่สันโดษ ตามนัยดังกล่าวมาแล้ว
 เช่นนี้ ความยินดีหรือพอใจในสิ่งของของตน จึงชื่อว่า เป็นธรรมช่วยป้องกันความทุจริต
 ที่เกิดเพราะขาดบัจจยแห่งชีวิตเสียได้ เป็นคุณธรรมควรปรารภนาเป็นประการต้น

สิ่งใดเป็นปัจจัยแห่งชีวิต ถ้าสิ่งนั้นยังไม่มี ทำให้มีขึ้น พอได้อาศัยเป็นไป เป็นหน้าที่ของ “สกั ตฺถุญฺญิ” พอใจในสิ่งของของตน แต่ความจำเป็นของบุคคลย่อมทวี ขึ้นได้ตามกาละเทศะ หรือตามเหตุการณ์ที่ผันแปรไปตามวิสัยของโลก จะให้คงที่อยู่ ตลอดกาลหาได้ไม่ อันนี้เป็นมูลฐานที่จะทำให้มนุษย์ต้องขยายการแสวงหาสิ่งจำเป็นแห่ง ชีวิตให้ยิ่งขึ้นอีก ตามความจำเป็นของสิ่งแวดล้อมภายนอก ซึ่งมีมาโดยธรรมดาโลก เมื่อ เป็นเช่นนั้น “สนตฺ ตฺถุญฺญิ” จึงเป็นธรรมจำปรารถนาอีกประเภทหนึ่ง

ก็สิ่งอะไรเล่าชื่อว่าสิ่งของที่ตนมีอยู่ สิ่งของที่ตนแสวงหามาได้มากน้อยเท่าใด จะเป็นปัจจัย ๔ ก็ตาม หรือทรัพย์สินอย่างอื่นก็ตาม ชื่อว่าสิ่งของที่ตนมีอยู่ ความยินดี หรือพอใจด้วยสิ่งของที่ตนแสวงหามาได้เช่นนั้นเรียกว่า “สนตฺ ตฺถุญฺญิ” โดยอธิบายว่า ความพอใจในสิ่งที่ตนมีความยินดีในสิ่งที่ตนได้ เป็นเรื่องที่มีวลงมนุษย์ควรปรารถนา เพราะว่า ปัจจัยแห่งชีวิตของแต่ละบุคคลก็คิดของแต่ละหมู่ละพวกก็ดี โดยที่สุคแม่ของแต่ละประเทศ เมื่อกำหนดตามลักษณะและคุณภาพ ย่อมได้เป็นประเภทใหญ่ ๓ ประการ คือ หยาบ ๑ ปานกลาง ๑ ละเอียดหรือประณีต ๑ ของที่ดีกว่าย่อมชักจูงใจบุคคลให้ทะยานอยากได้ ขึ้นโดยลำดับ เป็นเหตุให้ละทิ้งสิ่งที่ตนมีอยู่ ซึ่งต่ำกว่าเสีย แล้วไปเอาของผู้อื่นมา แทน อันลักษณะการเช่นนั้น เป็นเครื่องนำความเป็นไทยในของของตนให้หมดสิ้นไป และนำตนให้ตกไปเป็นทาสในสิ่งของของผู้อื่น ความปรารถนาอันไม่มีจุดจบ เหมือนไฟ ไม่พอด้วยเชื้อไฟจะนำโทษทุกข์ภัยพิบัติมาให้แก่ตนเองนั้นก็หาไม่ได้ ยังพลอยนำโทษทุกข์ ภัยมาให้แก่ผู้อื่นถึงส่วนรวมอีกส่วนหนึ่งด้วย จึงเป็นเรื่องไม่ควรปรารถนา สิ่งของทั้งหลาย ในโลกนี้ที่เห็นปรากฏว่าเป็นของละเอียดของประณีตนั้น ย่อมสืบเนื่องมาจากของปานกลาง ก่อน สิ่งของปานกลางเล่า ก็สืบเรื่องมาจากสิ่งของที่หยาบก่อน ความดัดแปลงแก้ไข เท่านั้น ย่อมทำให้สิ่งของผิดแผกแตกต่างกันไปตามระยะเวลา เพราะเหตุนี้ สิ่งของ ของคนที่หยาบ อาจแก้ไขให้เลื่อนชั้นขึ้นเป็นปานกลางได้ สิ่งของปานกลางอาจแก้ไขให้ เลื่อนชั้นขึ้นเป็นละเอียดประณีตได้ ปัจจัยแห่งชีวิตของตนถ้าเป็นของหยาบ เมื่อแก้ไข

ให้เป็นของปานกลางและประณีตยังไม่ได้ ท่านก็สอนให้พอใจในปัจจัยแห่งชีวิตเช่นนั้น
 อยู่ก่อน ไม่ต้องเดือดร้อนว่านวยไปเอาของผู้อื่นมาเป็นของตน บุคคลผู้แลเห็นสิ่งของ
 ของตนทราบดีไปเสียทุกสิ่งทุกอย่าง เมื่อไม่มีสติเป็นเครื่องเหนี่ยวรั้งใจเพียงพอ ย่อมก่อ
 ความทุจริตนานาประการเช่นฉ้อราษฎร์บังหลวง กตขี้ข่มเหงเอาโดยผลการ ความเดือด-
 ร้อนระทมทุกข์ก็แผ่สร้านไป ความไม่พอใจในสิ่งที่ตนมีอยู่ ความไม่ยินดีในสิ่งที่ตนได้
 ย่อมเป็นปัจจัยแห่งทุจริตดังกล่าวมาเป็นตัวอย่างฉะนี้ ส่วนความพอใจในสิ่งที่ตนมี ความ
 ยินดีในสิ่งที่ตนได้ ย่อมมีลักษณะตรงกันข้ามกับที่กล่าวมา แสวงหาปัจจัยแห่งชีวิตด้วย
 ความบากบั่นพยายามมาแล้ว เห็นปัจจัยที่ตนได้มาเป็นของเลิศของประเสริฐ เห็นสิ่งของ
 ของผู้อื่นเป็นของต่ำกว่า ไม่ปรารถนาแต่ต้องแค้นด้วยใจที่อยากจะได้มาเป็นของตน ทำ
 นองว่าของใครไม่เอาแต่ของเราย่อมให้บ้าง ในเมื่อถึงคราวควรให้ ครั้นได้ปัจจัยแห่ง
 ชีวิตมาแล้ว รู้จักกิน รู้จักใช้ ไม่เบียดกรอหรือฟุ่มเฟือยเกินไป ประกอบทั้งรักษาให้
 มั่นคงดำรงอยู่ และหาอุบายวิธีทำให้มากขึ้นโดยลำดับคล้ายกับจอมปลวกและรวงผึ้งซึ่ง
 แม้จะโตใหญ่สักเท่าใด ก็คงเป็นจอมปลวกและรวงผึ้งอยู่นั่นเอง ไม่เป็นอื่นฉะฉิน ปัจจัย
 แห่งชีวิตที่ดี ธนทรัพย์และโภคทรัพย์ที่ดี ที่มีอยู่หรือได้มาแม้จะมากน้อยสักเท่าใด เมื่อ
 บุคคลพอใจอยู่ในสิ่งเหล่านั้นซึ่งเป็นของของตนแล้ว ก็คงได้ชื่อว่าเป็นผู้มีความสันโดษ
 ประเภท “**สนตํ ตุมฺหิ**” สันโดษประเภทนี้มีหน้าที่สกัดกั้นความละโมภอยากได้ของผู้อื่น
 มาเป็นของตน จึงเป็นคุณธรรมที่บุคคลควรปรารถนาเป็นประการที่ ๒

ความยินดีด้วยสิ่งของของตนเป็นต้นเหตุให้บุคคลแสวงหาปัจจัยที่จำเป็นแห่ง
 ชีวิต ความยินดีด้วยสิ่งของที่ตนมีอยู่ เป็นทางปิดหรือสกัดกั้นความทะยานอยากเอาสิ่งของ
 ของผู้อื่นมาเป็นของตน ก็สิ่งของที่ตนได้ซึ่งกลายเป็นของที่ตนมี ความมีนั้นเองย่อมจะ
 จูงให้อยากมีต่อ ๆ ขึ้นไปอีก เหมือนกันกับ “**ลาภจุงฺโลภ**” ความอยากมีในทางที่ชอบ
 ธรรม เป็นสิ่งที่ท่านมิได้ห้ามไว้ทั้งในทางโลกและทางธรรม แต่ความอยากมีไม่ใช่จะจูง
 ใจให้เกิดความมั่งมีเสมอไป บางครั้งบางคราวก็นำไปสู่ความไม่มั่งมี กล่าวคือความ

ยากจนได้เหมือนกัน เมื่อมีทางทั้งได้ทั้งเสียเช่นนี้ระคนปนกันอยู่ จำต้องหาทางแก้ไข โดยรักษาทางได้ไว้กำจัดทางเสียออกไป สิ่งที่จะแก้ไขในทางนี้ไม่มีอะไรดีเท่าสันโดษ ประเภท “สมิ ตุมฺหิ” ความยินดีหรือพอใจโดยเหมาะสม

ความยินดีหรือความพอใจโดยเหมาะสมนั้นอย่างไร ? ความมีความจนเป็นของ คู่กับโลก ความมีเป็นสิ่งที่มนุษย์ต้องการ ส่วนความจนเป็นสิ่งที่ไม่มีใครปรารถนา เพราะความจนเป็นเหตุให้เกิดทุกข์ ได้ในข้อธรรมว่า “ทาลิตฺถิยํ ทุกฺขํ โลกํ” ความจนเป็นทุกข์ในโลก ความมีไม่พอ เรียกว่าจน แม้ความพอไม่มี ก็เรียกได้ว่าจนเหมือนกัน เพราะบุคคลยังรู้สึกตนว่าจนอยู่

เรื่องความจนเป็นปัญหาที่ทางโลกแก้กันเรื่อยมาตั้งแต่ยุคดึกดำบรรพ์จนบัดนี้ และได้กลายมาเป็นลัทธิชนิดหนึ่งในทางโลก ดังที่ชาวโลกทราบกันอยู่โดยทั่วไป การเอาความไม่มีเข้าแก้ความจน เป็นคติของการทำลายไม่ใช่คติของพระศาสนา คติในทางพระศาสนาให้เอาความมีแก้จน ซึ่งเป็นคติของการสร้างความมีให้พอ ความพอไม่มี พระพุทธองค์มิได้ตรัสสรรเสริญเลย อันนี้เป็นคติในทางพระศาสนาตั้งกล่าวแล้ว พระพุทธเจ้าเมื่อตรัสสอนเรื่องสันโดษแก่ชาวโลก ชื่อว่าได้ประทานโอสถขนานพิเศษ แก่ความจนของชาวโลกทั้งในเรื่องความมีไม่พอ ทั้งในเรื่องความพอไม่มี แต่ประชาชนชาวโลกจะรับประทานยาวิเศษขนานนั้นหรือหาไม่ เป็นเรื่องเกี่ยวกับประชาชนชาวโลก โดยเฉพาะ หาได้เกี่ยวกับคำสอนไม่ เพราะพระพุทธองค์เป็นแต่ผู้ตรัสบอกเท่านั้น

ความมีเป็นเครื่องแก้ความจน ดังแสดงมาแล้วและทางแห่งความมีนั้นคืออย่างไร ก็แสดงมาแล้วเช่นเดียวกัน แต่ความมีอาจเป็นความไม่มีไปก็ได้ หากบุคคลมิได้ตั้งอยู่ในความสันโดษอีกประเภทหนึ่ง ซึ่งเรียกว่า “สมิ ตุมฺหิ” ตั้งกล่าวมาแล้ว หนึ่ง ท่านแสดงสันโดษไว้อีก ๓ ประเภท ซึ่งอนุโลมเข้าได้กับ “สมิ ตุมฺหิ” คือยถาลาภสันโดษ ๑ ยถาพลสันโดษ ๑ ยถาสารูปสันโดษ ๑ ในสันโดษ ๓ ประเภทนี้ มีอธิบายดังต่อไปนี้

ยถาลาภสันโดษ แปลว่าความพอใจตามทีควรได้ ก็สิ่งทั้งหลายในโลกสันนิวาสนี้
 ที่มนุษย์ปรารถนาอยากได้ แบ่งออกเป็น ๒ ประเภท ประเภทที่หนึ่งเป็นสิ่งที่ไม่ควร
 จะได้ อีกประเภทหนึ่งเป็นสิ่งที่ควรจะได้ ความพอใจในสิ่งที่ควรจะได้ จัดเป็นยถาลาภ
 สันโดษ แต่สิ่งที่ควรได้นั้นจำต้องพิจารณาอีกเหมือนกันว่า เป็นการเกินกำลังหรือพอดี
 แก่กำลังที่จะดำเนินไป การกระทำสิ่งที่เกินกำลังของตน โบราณท่านเรียกว่าหักแรง มี
 แต่จะนำมาซึ่งความชั่วเสียหายแทนความดีงาม มีแต่จะนำมาซึ่งความล้มจมแทนความมั่งมี
 ร่ำรวย เพราะเหตุนี้ ยถาลาภสันโดษ ความพอใจตามกำลัง จึงเป็นข้อที่ควรปรารถนา
 ในลำดับต่อมา ความพอใจที่ถูกจำกัดไว้เพื่อความเหมาะสมด้วยสิ่งที่ควรได้แล้วด้วยกำลัง
 ดังกล่าวแล้วนั้น ยังไม่พอ ต้องต่อให้ถึงความสมควรอีกข้อหนึ่ง เพราะว่าบรรดาสิ่ง
 ทั้งหลายที่เป็นของสมควรได้ ทั้งกำลังที่จะบันดาลให้สำเร็จก็เพียงพออยู่ไม่ขาดตกบกพร่อง
 แต่ถ้าสิ่งเหล่านั้นไม่สมควรไม่ชอบตามระบอบโลกระบอบธรรม ต้องยับยั้งชั่งตรองให้
 รอบคอบถี่ถ้วน จะเอาแต่เพียงตนได้ ไม่นึกถึงผู้อื่นจะต้องเสียหายเพราะการได้ของตน
 บ้าง ย่อมเป็นการไม่สมควร ท่านโบราณแต่ปางก่อนจึงสอนเป็นคติไว้ว่า ให้นึกถึง
 ออกเขาออกเรา เพราะถ้านึกถึงแต่ออกเราออกเดียวแล้ว ไม่นึกถึงออกเขาบ้าง บ้างที่ออกเรา
 จะต้องแตกตาย ไม่ยั้งยั้งถาวร ธรนทรัพย์กิต โภคทรัพย์กิต ซึ่งเป็นทรัพย์สินที่เกิดและมี
 ประจำอยู่ในโลกนี้ เป็นสิ่งที่ผลัดเปลี่ยนกันได้ในเรื่องดิภกรรมสิทธิ์ เมื่อผู้ใดผู้หนึ่งมีมาก
 ที่สุดเสียแต่คนเดียวแล้ว ผู้อื่นก็พลอยมีน้อยไปตามส่วน เพราะเหตุนี้ สมเด็จพระสัมมา
 สัมพุทธเจ้า จึงตรัสสอนให้คนบำเพ็ญเมตตาภาวนาด้วยความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่สงเคราะห์
 อนุเคราะห์ผู้ไม่มีด้วยน้ำใจอันงาม เพื่อรักษาปกติสุขของโลกให้อยู่ในระดับที่สมควร ส่วน
 คนที่ไม่มีก็ทรงสอนให้สร้างควมมีให้เกิดขึ้นด้วยความพยายามดังกล่าวแล้ว ความพอใจ
 เอาแต่ได้ โดยไม่คำนึงถึงความเหมาะสมหรือสมควร เป็นการก่อทุกข์ภัยพิบัติให้ชุมชน
 แม้ตนจะมีความชื่นบานอยู่บ้างเพราะเหตุที่ได้มา ก็เพียงชั่วขณะชั่วสมัยเท่านั้น ไม่นานนัก

ก็จักเกิดวิปปฏิสารความร้อนใจแก่ตนเอง เพราะเหตุนี้ท่านจึงสอนให้มียถาสารูปสันโดษ
ความพอใจตามสมควร

สันโดษ ๓ ประการดังกล่าวมานี้ เป็นธรรมเครื่องประกอบบุคคลให้ดำรงตน
อยู่ในทางที่ชอบ ห่างจากความชั่วเสียหายใด ๆ ทั้งสิ้น

ความยินดีด้วยสิ่งของของตน ความยินดีด้วยสิ่งของที่ตนมีอยู่ ความยินดีโดย
เหมาะสม ด้วยคำนึงถึงสิ่งที่ควรได้ ตามกำลังที่ควรจัดควรทำ และตามที่มีการสมควร
พระพุทธองค์ทรงแสดงว่าเป็นบรมทรัพย์ คือ เป็นยอดของทรัพย์ทั้งมวล เพราะทรัพย์
ภายนอกแก้ไขได้แต่เพียงความจนของกาย แก้ความจนของใจไม่ได้ ทรัพย์ภายนอกให้ได้
แน่นอนแต่ความสุขของกาย จะให้มีความสุขแน่นอนถึงความสุขของใจหาได้ไม่ ทรัพย์
ภายนอกมีวิบัติคือมีแล้วกลับไม่มีได้ ส่วนสันโดษเป็นทรัพย์ด้วย เป็นเหตุให้เกิดทรัพย์ด้วย
แก้ความจนของกายได้ แก้ความจนของใจได้ เป็นทรัพย์เฉพาะตน ไม่วิบัติเพราะเหตุ
ต่าง ๆ มีโจรภัย อัคคีภัย เป็นต้น

เพราะเหตุนี้ สมเด็จพระทศพลจึงได้ตรัสประทานพระธรรมเทศนา แต่พระเจ้า
ปเสนทิโกศลว่า “**สนตุภูฏี ปรมิ ธน**” ความสันโดษเป็นบรมทรัพย์ คือ ทรัพย์อย่าง
ยอด ฉะนี้ ๆ

สัมโมทนียกถา

พระราชดำรัสของสมเด็จพระสังฆราช กิตติโสภณมหาเถร วัดเบญจมบพิตร

สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก ทศกัณฐ์การเคหะพียงของข้าพเจ้าในชีวิตนี้

กล่าวในพิธีเปิดประชุมจตุตถสังคายนาแห่งฉัฐรัฐสังคายนา

ข้าแต่ท่าน พระมหาเถระ พระเถรานุเถระ และ พุทธศาสนิกชน ผู้เป็น
มิตรในธรรมทั้งหลาย

วันนี้เป็นมงคลสมัย นับได้ว่าเป็นอภิศักดิ์กาลพิเศษวันหนึ่ง ของมวลพุทธ-
ศาสนิกชนทั้งในและนอกสหภาพพม่า คือเป็นวันเริ่มทำพิธีเปิดสังคายนาครั้งที่สี่แห่ง
ฉัฐรัฐสังคายนา ฯ บรรดาพุทธศาสนิกชนทั้งบรรพชิตและคฤหัสถ์ข้าราชการ ตลอดจนถึง
พ่อค้าประชาชน ต่างมีกุศลจิตอันทะนุถนอมใจกันมาประชุมพร้อม ณ ภายในถ้ำมหาปาสาณคูหา
อันงดงามวิจิตรและไพศาลนี้ ด้วยศรัทธามั่นในพระบรมพุทธศาสนา ฯ ในนามแห่งคณะ
สงฆ์ไทย ข้าพเจ้ารู้สึกเป็นเกียรติอย่างสูงยิ่ง ที่ทางการแห่งสภาพระพุทธศาสนา รัฐบาล
และประชาชนแห่งสหภาพพม่า ได้อาราธนามาเป็นประธานในพิธีเปิดสังคายนาครั้งที่สี่
แห่งฉัฐรัฐสังคายนา ณ ประเทศนี้ ฯ ข้าพเจ้าขอขอบพระคุณไว้ ณ โอกาสนี้ด้วย ฯ

พระศาสนาของสมเด็จพระผู้มีพระภาคเจ้า มีคุณอันงามทั้งในเบื้องต้น ท่ามกลาง
และที่สุด ประกาศพรหมจรรย์บริสุทธิ์บริบูรณ์สิ้นเชิง มีสาระอย่างสูงสุดแผ่ไป
ในโลก ตั้งอยู่ปรากฏมากกว่า ๒๕๐๐ ปี ซึ่งพวกเราพุทธศาสนิกชนรับนับถือมาแต่บรรพบุรุษ
เป็นมิ่งขวัญคุ้มครองสิริแห่งชาติและอำนาจนิติธรรม เป็นบ่อเกิดจรรยาของประชาชน
ตลอดประเทศชาติ ฯ ผู้ใดได้ปฏิบัติบำเพ็ญโดยสมควรแก่ธรรมนั้น ๆ ย่อมได้รับความสุข

อันประณีต และลุ่มถึงสันติโดยลำดับ ตามสมควรแก่ความประพฤติปฏิบัติของผู้นั้น ๆ พระศาสนายังตั้งมั่นอยู่ตราบใด รั้มโมภาส ย่อมส่องแสงให้มวลมนุษย์ผู้นับถือปฏิบัติได้รับความสะดวกใจ ในการละความชั่วประพฤติความดีอยู่ตราบนั่น เปรียบเสมือนสุริโยภาส ฉายแสงส่องหล้าให้คณานิกธสัตว์ได้ประกอบกิจมีชีวิตยั่งยืนอยู่ได้ ฉะนั้น ๆ

อนึ่ง พระศาสนาของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้านั้น เมื่อดำรงอยู่ย่อมตั้งมั่นอยู่ได้ด้วยความประพฤติปฏิบัติชอบ ของบรรดาพุทธศาสนิกชน เมื่อจะงอกงามไพบูลย์ก็ด้วยเหตุนี้ ก็การปฏิบัติชอบ ย่อมมีการได้ศึกษาปฏิบัติเป็นมูลฐานก่อน เมื่อได้ศึกษาเล่าเรียนพระปริยัติธรรม รู้ทั่วถึงธรรมที่ควรละ ธรรมที่ควรเจริญ ย่อมปฏิบัติบำเพ็ญข้อปฏิบัติตามสมควรแก่ธรรม เมื่อมีความประพฤติปฏิบัติชอบ พระศาสนาก็ดำรงอยู่ได้ ๆ สมจริงดังพระพุทธพจน์ที่สมเด็จพระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสไว้ว่า ภิกษุทั้งหลาย ธรรม ๕ ประการเหล่านี้ ย่อมเป็นไปเพื่อความดำรงอยู่ เพื่อความไม่เสื่อมสูญ เพื่อความไม่อันตรธานแห่งพระสัทธรรม คือ พระศาสนาธรรม ๕ ประการนั้น ได้แก่ภิกษุในพระธรรมวินัยนี้ ตั้งใจฟังธรรมโดยเคารพ ๑ ตั้งใจศึกษาเล่าเรียนธรรมโดยเคารพ ๑ ตั้งใจทรงจำธรรมโดยเคารพ ๑ ตั้งใจกำหนดพิจารณาเนื้อความของธรรมที่ตนทรงจำไว้แล้วนั้น ๆ โดยเคารพ ๑ รู้ทั่วถึงอรรถะธรรมะแล้วตั้งใจปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม ๑ ดังนี้ ๆ

อนึ่ง พุทธบริษัททั้งหลายเป็นผู้ประพฤติปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรมแล้ว ย่อมส่องความที่พระผู้มีพระภาคเจ้าเป็นผู้ตรัสรู้ดีแล้ว ความที่พระธรรมเป็นธรรมดีและความที่พระสงฆ์เป็นผู้ประพฤติปฏิบัติชอบ ด้วยเหตุเหล่านี้ พระศาสนาย่อมรุ่งเรืองอยู่ได้ ๆ เพราะเหตุนี้สมเด็จพระผู้มีพระภาคเจ้า จึงตรัสไว้ว่า ภิกษุทั้งหลาย การที่เธอทั้งหลายได้มาบรรพชาอุปสมบท ในพระธรรมวินัยที่ตถาคตตรัสไว้ดีแล้วอย่างนี้ ควรเป็นผู้มีขันติและโสรจจะขอนั้นเป็นความงามในพระศาสนา นี้ ๆ ด้วยเหตุนี้การกระทำความอุปการะแก่พระปริยัติธรรม จึงมีผลมาก มีอานิสงส์มาก เหมือนหว่านพืชลงในเนื้อนาดี ฉะนั้นผู้หวังความดำรงอยู่ยั่งยืนนานแห่งพระศาสนาควรกระทำแท้ ๆ เพราะเป็นปัจจัยให้ได้ประสพบุญสมบัติอันยิ่งใหญ่ ๆ

อาศัยเหตุดังกล่าวมา สภาการพระพุทธศาสนาแห่งคณะสงฆ์พม่า มีรัฐบาล และประชาชน เป็นผู้อุปถัมภ์ ได้ปรารภถึงพระพุทธศาสนา ซึ่งมีพระบรมศาสดาเสด็จ ปรีนิพพานล่วงไปแล้วช้านานเกือบ ๒๕๐๐ ปี พระโอรสานุสาสนีที่ทรงประทานไว้แก่ พุทธบริษัท คือพระธรรมและพระวินัย ย่อมกระจัดกระจายไปไม่เป็นหมวดหมู่ ตามกาล และเวลา ยากที่บุตรผู้เกิดในภายหลังจะรู้ทั่วถึง เพราะขาดหลักฐานที่จะใช้สอบสวน ก็มีแต่จะอันตรธานไปโดยลำดับ ๆ เปรียบเหมือนประวัติศาสตร์ของชาติบ้านเมืองในอดีต ที่ล่วงไปแล้ว ไม่มีการจดจารึกไว้ เป็นแต่บอกเล่ากันสืบ ๆ มา กว่าจะถึงสมัยไค้รจนา จารึกไว้ ก็ตกหล่นสูญเสียประวัติไปเป็นอันมาก เป็นที่น่าเสียดายเป็นอย่างยิ่ง ๆ พระธรรมวินัยคำสอนในพระศาสนาก็เช่นกัน แม้จะได้มีการสังคายนา ร้อยกรองกันมาบ้าง ตามลำดับนับแต่พระศาสดาเสด็จปรีนิพพานได้ ๓ เดือน มีพระมหากัสสปเถระเป็นผู้ริเริ่ม เพราะปรารภคำของสุภทัตถิกษุผู้บวชภายหลังแก่ กล่าวล่วงเกินพระธรรมวินัยให้เป็นเหตุ เป็นครั้งปฐม เมื่อพระศาสนามาล่วงกาลมา ก็ได้มีพระมหาเถระปรารภถึงความเสื่อมโทรม แห่งพระศาสนา ยังศรัทธาและความเลื่อมใสให้เกิด ได้กระทำการสังคายนาพระธรรม วินัยมาโดยลำดับจนลุล่วงปีที่ ๔๕๒ นับแต่พุทธปรีนิพพานมา พระเถระชาวลังกาผู้พหุสุด ทรงธรรมวินัย จึงได้คิดการจดจารึกพระพุทธพจน์เป็นอักษรลงไว้ในใบลาน นับว่าเป็น หลักฐานดีจำเต็มแต่บัดนั้นมา ๆ พระธรรมวินัยได้ถ่ายเทคัดลอกกันมาจากภาษาหนึ่งไปยังอีก ภาษาหนึ่ง จนนับได้ว่าแพร่หลายอยู่ในนานาประเทศที่นับถือพระพุทธศาสนา ๆ การคัด ลอกถ่ายเทพระพุทธพจน์ออกจากภาษาหนึ่งไปสู่ภาษาหนึ่งนั้นเป็นการยากยิ่งที่จะจัดทำ ให้บริสุทธ์บริบูรณ์โดยสิ้นเชิงได้ แม้แต่ในประเทศไทยของเราทั้งหลายก็ได้ถ่ายเทจากภาษา มครอักษรขอมมาเป็นภาษามครอักษรไทย และจากภาษามครมาเป็นภาษาไทยแล้ว ก็ยัง ต้องมีการชำระและร้อยกรองกันอยู่สืบ ๆ มา ทั้งนี้เพื่อกำจัดสัทธรรมปฏิรูป และความ ผิดพลาดบกพร่อง ซึ่งมีอยู่นั้นให้หมดไป ให้เป็นพระพุทธพจน์ที่หมดจดสิ้นเชิง ๆ

แม้ในสหภาพพม่า^{๕๘} ก็ปรากฏตามประวัติพม่า เมื่อเกือบ ๕๐ ปีมาแล้ว คือราว พระพุทธศักราช ๒๔๑๐ พระเจ้ามินดงมหาราช กษัตริย์แห่งพม่า ทรงประกอบด้วย

พระราชศรัทธาอุทสาหะยิ่งด้วยพระกฤดาธิการ ไต่ทรงประชุมบรรดานักปราชญ์ พระ
เถรานุเถระผู้ทรงธรรมทรงวินัย แล้วทรงเป็นอัครศาสนูปถัมภ์ให้ทำการชำระพระธรรม
วินัย แล้วจดจารึกไว้ในแผ่นหินครบถ้วนทั้งบาลี และอัญญฐกถา ฎีกา เป็นพระราชจரிய
ที่หลังประโยชน์แก่มวลพุทธศาสนิกชนทั่วไป ไม่มีประมาณสังคีติการที่กระทำในครั้งนั้น
ย่อมมีประโยชน์อย่างไพศาล ฯ

เพื่ออนุวัตตามพระราชจریانั้นประการ ๑ เพื่อกำจัดหลักต่อเสี้ยนหนาม และ
เพื่อสืบอายุพระพุทธศาสนาให้ดำรงคงอยู่ได้นานประการ ๑ คณะสงฆ์แห่งสภาการพระ-
พุทธศาสนา พร้อมด้วยอิศรชนของรัฐ และประชาชน จึงได้เกิดศรัทธาอุทสาหะเริ่มจัด
ทำบุพพกิจแห่งการสังคายนา มีการชำระพระบาลี สร้างมหาปาสาณคูหา ที่พักพระภิกษุ
สงฆ์และโรงภัตตาหาร เป็นต้นแล้วจึงได้เริ่มการฉกฐิสังคายนาในพุทธศักราช ๒๔๙๘
และในการสังคีติแห่งฉกฐิสังคายนานี้ ได้กำหนดสนธิปาตะเพื่อสังคีติการไว้ ๕ ครั้ง ใน
สนธิปาละเหล่านั้นได้ดำเนินการเปิดสังคีติกรรมมาแล้ว ๓ ครั้ง โดยลำดับคือ

ปฐมสนธิปาตะ ไต่อาราธนาพระเถรานุเถระทั้งหลาย จากประเทศที่เป็นเถร-
วาท และอิศรชนของประเทศนั้น ๆ ร่วมกับพระเถรานุเถระแห่งคณะสงฆ์พม่าเป็นสังคี-
ติการกะทำการสังคายนา พระวินัยปิฎก ณ เดือนวิสาขะ แห่งปีพุทธศักราช ๒๔๙๘

ทุติยสนธิปาตะ ได้ประชุมสังคีติการกะสงฆ์ ทำการสังคายนาพระสุตตันตปิฎก
จบ ๓ นิกาย คือ คัมภีร์ทีฆนิกาย ๑ คัมภีร์มัชฌิมนิกาย ๑ และคัมภีร์สังยุตตนิกาย ๑
ณ เดือนกัตติกาหลัง แห่งปี ๒๔๙๘

ตติยสนธิปาตะ ได้ประชุมสังคีติการกะสงฆ์ ทำการสังคายนาพระสุตตันตปิฎก
คัมภีร์อังคุตตรนิกาย และพระอภิธรรมปิฎกได้ ๖ พระคัมภีร์ ข้างต้น ณ เดือนวิสาขะ
แห่งปี ๒๔๙๙ ทุกครั้ง การได้สำเร็จไปด้วยความเรียบร้อยตลอดมา ฯ

บัดนี้ สภาการพระพุทธศาสนาแห่งคณะสงฆ์พม่าพร้อมด้วยอิศรชนของรัฐ
ข้าราชการพ่อค้าประชาชนตลอดจนผู้แทนของประเทศต่าง ๆ ทั้งบรรพชิตและคฤหัสถ์

ได้มาประชุมพร้อมกัน ณ ภายในถ้ำมหาปาสาณคูหา^๕ เพื่อร่วมพิธีเปิดจตุตถสังนิปาตะ
แห่งฉฐัฐสังคายนา ด้วยความพร้อมเพรียงกันเป็นอันดี นับว่าเป็นอุดมมงคลฤกษ์แล้ว
(ข้าพเจ้าโดยฐานเป็นประธานในพิธี ขอเปิดพิธีแห่งจตุตถสังนิปาตะ ณ บัดนี้) ฯ

ในที่สุต^๕นี้ ข้าพเจ้าขอตั้งกถยาณจิตต์ ขออานุภาพคุณพระศรีรัตนตรัย คือพระ-
พุทธเจ้า พระธรรม และพระสงฆ์ และอานุภาพแห่งมหากุศลที่ท่านและเราทั้งหลายได้
ชวนชวายเป็นกันยกย่องพระพุทธศาสนา^๕ จงประสิทธิให้การประชุมครั้งที่^๕นี้ จงดำเนิน
ไปด้วยความเรียบร้อย ปราศจากอุปสรรคทั้งมวล และขอจงเป็นพลวปัจจัยให้ท่านทั้งหลาย
มีความสุขสถาพรดำรงมั่นในสันติสุขทุกเมื่อ ฯ ขอพระธรรมของสัตบุรุษ และท่านผู้
ประพฤติธรรมสม่ำเสมอเป็นธรรมจารีบุคคล จงดำรงอยู่สันกาลนาน ขอพระสงฆ์จงสมัคร
สมานปรักพร้อมปฏิบัติบำรุงพระพุทธศาสนา เพื่อผลประโยชน์และเพื่อเกื้อกูลแก่ประชุม
ชนทุกถ้วนหน้าทั่วไป เทอญ ฯ

คติพจน์

สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (วาสนา) วัดราชบพิธ

บรรยาย

พระเดชพระคุณท่านไกรฤณาให้เกียรติคุณน้อมมา

อันวิชา ความรู้ สู้ศึกษา

เพิ่มสติ ปัญญา สง่าศรี

ยิ่งเรียนมาก จลาคแม่นยำ แม่นเมธ

สิ่งอยู่ที่ ตัวเรา เชาววิไล

ฟังคิด ตามจด บทแบบปราชญ์

เรื่องปรีชา สามารถ พิลาสใหญ่

จำทรงแม่นยำ แน่นตรึก จารึกไว้

คล่องปาก ชื่นใจ ไคร่ครวญชัด

เหมือนอาศัย ความรู้ ผู้ปราดเปรื่อง

มาเติมเรื่อง อารมณ์ ประสมสวัสดิ์

ช่วยให้เรา เจ้าปรีชา สารพัด

ดำเนินชีวิต ประวัติ พัฒนา

หากเรียนน้อย ถอยหนี ปรีชาต่ำ

อาชีพคร่ำ เหนื่อยกาย ทุกข์หลายท่า

คั่งมามีค ไปมีค มีคซาตา

เสียชาติมา เกิดกก ตกอบาย

ขยันเรียน เพียรจด จำวิชา

ที่ครูอา - จารย์สรร สอนขยาย

จะช่วยเพิ่ม เต็มเฉลียว ฉลาดอุบาย

ตั้งมีตมา สว่างพราย ไปทุกกาล

จึงเป็นคน สมคน กมลแม่น

ทั้งกายใจ วิไลแสน สมสถาน

ถ้าโง่เขลา เบบปัญญา คือสามัญ

เกิดมาก็ด ขวางบ้าน ด้านเมืองเอ๋ย

*****

๓ มีนาคม ๒๕๑๗

อินเตียในความรู้ลึกของข้าพเจ้า

นิพนธ์

ของสมเด็จพระธีรญาณมุนี

วัดจักรวรรดิราชาวาส

พระเดชพระคุณท่านได้ให้เกียรติกรุณานิพนธ์มา

๑. อินเตีย	เป็นแหล่งเกิดของคนดี
๒. อินเตีย	เป็นแดนแห่งเสรีภาพ
๓. อินเตีย	เป็นแหล่งแห่งปรัชญา
๔. อินเตีย	เป็นแดนแห่งลัทธิต่าง ๆ
๕. อินเตีย	เป็นที่รวมแห่งศาสนา
๖. อินเตีย	เป็นที่รวมแห่งวัฒนธรรม
๗. อินเตีย	เป็นบ่อเกิดแห่งนิยาย
๘. อินเตีย	เป็นพิพิธภัณฑ์แห่งโบราณ (คือ โบราณสถาน โบราณวัตถุ ประเพณีโบราณ)
๙. อินเตีย	เป็นที่รวมแห่งคำที่ดีที่สุด

บทท่องจำ – เพื่อทำใจให้ผ่องใส

เป็นมนุษย์ เป็นได้ เพราะใจสูง
ถ้าใจต่ำ เป็นได้ แต่เพียงคน

ใจสะอาด ใจสว่าง ใจสงบ
เพราะพูดถูก ทำถูก ทุกเวลา

ใจสกปรก มีตมัว และร้อนร่า
เพราะพูดผิด ทำผิด จิตประวิง

คิดดูเถิด ถ้าใคร ไม่อยากตก
ให้ใจสูง เสียก่อน แต่ตัวตาย

เหมือนหนึ่งยุง มีดี ที่แววชน
ยอมเสียที่ ที่ตน ได้เกิดมา

ถ้ามีครบ ควรเรียก มนุสสา
เปรมปรีดา คั่นวัน สุขสันต์จริง

ใครมีเข้า ควรเรียก ว่าผีสิง
แต่ในสิ่ง นำตัว กลัวอบาย

จงรีบยก ใจตน รีบชวนชวาย
ก็สมหมาย ที่เกิดมา อย่าเชื่อนอ่อยฯ

“พุทธทาสภิกขุ”

พิมพ์ที่แลนคาซิงพิมพ์ ร.ร. สี่รถข้างพระนคร ถนนบำรุงเมือง กรุงเทพฯ
นายจรวงศ์ สุวรรณ สุพิมพ์สุโขทัย 2517

